

З Новим роком, з Різдвом Христовим будьте здорові!

«Колядка для сопілки з оркестром»

Аліна ХРИЩУК

Цінність цього проекту в тому, що вдалося долучити найкращих українських артистів – це величезна кооперація та синергія митців із різних галузей та різних регіонів України.

За словами режисерки та продюсерки вистави Лесі Воронюк, мистецька складова дійства була досить складною, бо ж на одній сцені вдалося поєднати традиційні буковинські старовинні колядки, вірші буковинської письменниці Віри Китайгородської і симфонічну музику.

Актор, режисер та громадський діяч Ахтем Сейтаблаєв читав поезію з нової книги Віри Китайгородської «Оберемок сонетів». «У цих творах є багато фундаментальних речей для кожної людини: питання власного вибору, підміни цінностей, необхідність мати у своєму житті кохання, не зневірюватись... Для мене важливо донести ці глибокі сенси», – ділиться Ахтем.

Філософічний спів про сенс життя, непросту долю, вчинки людей зберігається в музичній традиції і українців, і кримських татар. Ці мотиви стали приємною несподіванкою для глядачів.

Старовинні буковинські колядки виконувала співачка, музична продюсерка, дослідниця традиційної української музики Уляна Горбачевська. Вона розмірковує про те, що ця музично-колядна пар-

титура аж ніяк не розважальна. Тобто є моменти, коли відпускається напруга, ніби вас бавлять, але вже за мить до вас говорять глибинними сенсами.

«Багато світла є в цьому творі загалом. Мені дуже подобаються архаїчні колядки з тих, які ми обрали для вистави, але й інший пласт коляд, які є більш церковними – вони дуже прозорі, у них зрозуміла чиста барва», – каже співачка.

Сопілковий супровід вистави «Колядка для сопілки з оркестром» здійснив музикант-віртуоз Максим Бережнюк.

Музичне аранжування створив головний диригент та художній керівник філармонії Йосип Созанський. Він звернувся до симфонічних полотен тих композиторів, які жили від Галичини до Донецька. В їхній музиці є увесь мелос України.

«Крім моїх аранжувань в стилях, які підходили до давнього духу колядок, а також написання частини музики до поетичних сонетів, я використав фрагменти з концерту для оркестру «Колядки, шедрівки, веснянки» Вале-

рія Кікти, симфонічних танців Левка Колодуба, та «Ірмологіону» Олександра Козаренка. Це видатні українські композитори, народжені в різних кутках України – Донецьк, Київ, Коломия, музика яких є зразком сучасної академічної музики», – розповідає Йосип Созанський.

У кожному регіоні є талановиті митці, і мета культурних кураторів – поєднувати зусилля, аби відбувся мистецький колообіг. Продюсерка вистави Леся Воронюк вважає, що саме такої «циркуляції» бракує в українському мистецькому просторі. «Для мене особисто важливо, аби Чернівці задавали певні культурні імпульси для всієї країни. Тому що в цьому місті є чимало фантастично талановитих митців, мистецьких закладів, майстерень і наразі важливе завдання – створювати синергетичні проекти, щоби ці митці та явища були почуті і побачені», – наголошує Леся Воронюк.

Національний проект з осердям у Чернівцях планують показати в інших містах України.

Дорогі наші читачі! Ми дякуємо Вам за любов, прихильність і підтримку. Ми працюємо для Вас, для Вас живе наш тижневик. У праці й творчості нас об'єднують «Просвіта», Бог і Україна. Тож живімо і творімо, оберігаймо нашу мову, нашу душу, нашу державу! Будьмо разом!

● Наступне число газети вийде у світ 13 січня 2022 року.

Редакція

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

2-3

ІРИНА ФАРІОН

6-7

ГАЛИНА ДАЦЮК

8

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

У ці святкові Різдвяні й Новорічні дні давня українська Коляда своїм співом віншує всіх добрих людей, зичить їм миру, достатку й Божої благодаті. Водночас вона є також знаковим нагадуванням чванливим “путінцям” про те, якого ми Роду і Народу, звідки пішла і постала Руська земля – Україна. Бо коли українці, торжествуючи, колядували, щедрували, маланкували, сотворили в Києві та Львові наприкінці XVI ст. багатоголосий партесний спів, кількість голосів якого коливалася від 3–12 і до 48, поєднавши національні самотні риси з хоровою європейською культурою, то на землях теперішньої Московії (окрім загарбаних українських етнічних територій) вміли лише мичати в півголоса. М. Дилецький тривалий час учив московитів співати, Смотрицький, Славинецький, Полоцький, Прокопович, Туптало, Яворський та багато інших навчали граматиці, духовним і церковним справам, дипломатії, латині, малярству, друкарству, відкривали школи й академії. “Ще в 1640 р., – пише І. Огієнко, – Київський митрополит Петро Могила писав цареві, що в Москві дуже потрібно завести науку, і він може йому прислати учителів (з України)”. Справді, науку там все-таки завели, вивчивши в Могилянській Академії їхніх “ломососових”, а козацький син Кирило Разумовський понад 50 років очолював їхню імператорську академію. Московський академік Пипін на початку XX ст. заявив, що “в XVII веке в Москве было наконец понято, что для книжного дела нужны настоящие ученые люди: у себя дома таких людей не было; их стали призывать из Киева”. У ті часи в Московії не тільки не вміли співати, колядувати, друкувати книги, навчати дітей, а навіть пекти хліб. Недарма з України ще в XVII ст. просили привезти для царського двору “хлѣбника, который гараздъ хлѣбов и пирогов печь”. Такою є правда.

Отже, навчили на свою голову. Хоча правильніше – явно недовчили, бо вони й досі, судячи з брехливого путінського інтерв’ю, вимірюють себе та світ так, ніби все суше на землі розпочинається з ленінського саркофагу або з байок (замість московської історії, якої тоді ще не було), які полюбляла читати “їхня” Катерина. То є наш перший урок для засвоєння.

Однак нині не хочеться говорити про нищість. Людська душа прагне високого, колядуючи-щедруючи на два рівновеликі Різдва для українського і всього Світу чаруючим і величним “Щедриком”. Справжнім дарунком до цього стало урочисте відкриття 23 грудня в Києві на Андріївському узвозі пам’ятної дошки Олександрі Кошицю – видатному культурному діячеві періоду УНР, композитору, диригенту, етнографу, творцю Української Республіканської капели. Завдяки національному сумлінню, ініціативі та праці низки громадських організацій (“Музичний батальйон”, “Всесвітній день вишиванки”, “Народний музей України”, Київський академічний драматичний театр на Подолі, “Інститут Леонтовича” та ін.) вдалося втілити прекрасну ідею відновлення у публічному просторі столиці життєпису славетного Українця. Інститути громадянського суспільства показали добрий і повчальний приклад, передовсім для міської влади (і не тільки), а якою має бути справжня культурна столиця України – Київ, колиска нашої національної історії. Очевидно, Пантеоном слави, звитяг і вершинних талантів Українського народу. А допоки в центрі Києва бовваніють руїни

Український «Щедрик»:

ленінського “ката-творця” невідомо якого народу, а в пустоті історії *прамице* “щорсо-кінь”, то в кожного свідомого громадянина виникає природне запитання – а чи такою має бути поведінка української влади? Виникає й інше – чому досі (в умовах військової агресії Московії) україномовний режим не стає домінуючим в освітніх закладах, позашкільних установах української столиці? Мабуть, чекатимемо повноліття наших дітей, щоби їм, московомовним, прискакали ординці розпочали всучувати двооголові кремлівські паспорти, згідно з шовіністичною путінсько-лавровською “концепцією”, що їх власниками ставатимуть усі “русько-роті”. Бо не личить “культурно-освітнім” міністрам та уповноваженим захисникам, мерам столиці і великих міст “заколядувати” суспільство лише формальною статистикою про 96% україномовність, адже вона ще й не таке витримувала. Однак треба дивитися правді в вічі й не ігнорувати головні підвалини національної безпеки. Адже імперативно діє рішення Конституційного Суду України від 25 квітня 2019 року, який визнав конституційним Закон “Про забезпечення функціонування української мови як державної”. Там зазначено: “Українська мова є невіддільним атрибутом української державності, що зберігає свою історичну спадкоємність від давньокіївської доби. Українська мова – доконечна умова державності України та її соборності. А тому будь-які зазіхання на юридичний статус української мови як державної на території України неприпустимі, оскільки порушують конституційний лад держави, загрожують національній безпеці та самому існуванню державності України”.

Чому ж тоді давно “імпортовані” інформаційні глашатаї на кшталт шустерів, кисельових, співакових...; олігархізовані телеканали “нашістів” та “україн...”; облінені, обціловані (за В. Симоненком) малороси на гордонівських діалогах продовжують руїну українства, розпочату ще царями, царями, кочівниками й більшовиками?

Тому словами “Щедрика” закликаємо владу: “**Вийди, вийди, господарю, / Подивися на кошару**”, оціни своє газдування в столиці (і не тільки), та й запитай себе про наступне. Чи формуватиме такий суспільний простір, розбешений ганебними чужомовними шоу-програмами, шансонними “піснями”, вівіскама та проституйованими інородними рекламами (від меладзів до шифутиносних) українську ідентичність та громадянську культуру Нації? Однозначно, ні. Бо в такому інформаційному кагалі лише вдаємо, що рухаємося в Європу, вперед, але, на жаль, з повернутою головою назад.

Невідомо, скільки наші владоможці та мери витрачають коштів платників податків на закордонні поїздки, що часто творяться на фуршетні вояжі. Чимало. Але “якби ви (ми) вчилися так, як треба...”, то, очевидно, мали б інші результати. Адже в тій же Великій Британії замість рекламних білбордів з непристойними “обличчями” міський простір наповнюється творами мистецтва. Наприклад, кількарічний проєкт “Art is Everywhere” перетворив 22 тис. реклам на художні виставки на вулицях. Автобуси, трамваї, троллейбуси, рекламні щити, зупинки презентують мистецькі твори британських художників (не таке ганьбовисько, що нещодавно демонструвалося в київському метро з карикатурами Шевченка). Отже, якщо “ми” такі просунуті моделями перформансами, то чому ж тоді не популяризуємо справжнє українське мистецтво, а продовжуємо каламутити воду й місити “проплачену” інформаційну багнюку в просторі, який належить Народу.

А тому українці мають відчувати й зрозуміти, що немає для нас другого Дніпра, Києва, України. На цій землі наша честь, гідність, національні обереги. На землі Тараса і Богдана, а не в нав’язаних зайда-ми та їх обслуговою “цінностях”, не в спа-

Олександр Кошиць

сенному множинному громадянстві (треба ж подумати до такої антиконституційної нечисті!). Тому й не випрошуємо, а зобов’язуємо усім миром творити український Київ, Україну, а не “Російську Україну”, яку зухвало впишують, куди влізе, нам чорносотенні руськомірці, всесвітники та інші “какієразниці”.

Мусимо згадувати, на жаль, про це в святошні дні, коли відбуваються напередодні Різдва та Нового Року етично охайні дійства, коли “Щедрик” Леонтовича урочисто звучить на всіх континентах, стаючи нашою історичною традицією, моральним взірцем поваги до своєї національної культури, ідентичності та достойною відповіддю тим московським рейхскомісарам, що волюють донині писати *велику історичну Брехню* для українства. І для того, щоби успішно протистояти забаганкам і намірам номадів з кремлівського улусу, треба безустанно навертатися до власних джерел та рідних витоків, де міститься оберіг нашої правди і сили.

Бо, опираючись саме на них, сто років тому талановиті виступи Капели Кошиця в Європі та Америці зробили всесвітньо відомим не тільки твір Леонтовича, ставши найпопулярнішою різдвяною пісню ХХ–ХХІ століть, вони “відкрили” Україну, утверджуючи престиж української нації. Творче дійство спричинило бурхливий розвиток хорового мистецтва в багатьох країнах світу, передовсім у США. А в середині 30-х (1936 р.) американський українець П. Вільговський написав усіма знану сьогодні англійську версію “Щедрика” – “*Дзвінка колядка, Колядка дзвонів*”. О. Кошиць протягом кількох десятиріч залишався одним з найвідоміших хорових маестро в Північній та Південній Америці, записавши десять платівок з піснями різних регіонів дорогої йому України. Понад сорок українських народних пісень в обробці Олександра Кошиця стали популярними хітами і були видані (англійською) мільйонними тиражами, а хори Кошиця знімалися у Голівуді.

У кінці грудня 1922 р., коли Україна морилося першим голодомором та “входила” в смертельну пастку створеного на крові більшовицького СРСР, Кошиць продовжував дивувати й захоплювати світ українським мистецтвом. Це були ті окремі проблески правди про Україну, які засвідчували, що на Землі існує Україна, великий і талановитий Український народ, котрий не переставав боротися за свободу.

А розпочиналася ця знакова для національної і світової культури подія (створення Української республіканської капели) дещо несподівано, про що О. Кошиць розповідає у своїх щоденниках (ЦДАВО України. Ф. 3965. Оп. 2. Спр. 95. Арк. 2-3). Тоді “1 січня 1919 р., – зазначив він, – на святкуванні М. Вороного Симон Петлюра, здровакаючись зі мною, сказав: “Ол. Ант! Забе-

реть з собою Стеценка і приходить до мене завтра, – єсть важні справи... До Петлюри пішли ми вдвох. На аудієнції, звертаючись до мене, сказав: “Через тиждень щоб була організована для закордонної подорожі Капела, а то, добавив сміючись, – розстріляю”.

Відразу в січні державним законом УНР й було утворено Українську республіканську хорову капелу, в репертуарі якої поважне місце займали твори М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, самого О. Кошиця. Її призначення – через національну культуру Україна мала бути почутою світом у часи боротьби народу проти російського більшовизму. Воістину це був класичний приклад державної і народної культурної дипломатії, що втілювалася О. Кошицем зі своїм творчим колективом у світовому культурному й політичному просторі. Про це заграничне турне Капели і почесну місію української культури, талановиті, окутану українською ідеєю, постане О. Кошиця цікаво “розповідати” впродовж тривалого часу дослідницькими розвідками Тіна Пересунько, які нині стали основою виставки “Світовий тріумф „Щедрика“ – 100 років культурної дипломатії України”.

Ушанування пам’яті Кошиця, цього знакового ймення українського “ренесансу”, є важливою подією для днів сьогоденних, оскільки забезпечує неперервну тяглість вічних цінностей національної культури, формує громадянську позицію суспільства у ставленні до національних надбань. Цими скрижальми зміцнюється безперервний, видимий і невидимий зв’язок поколінь, що несуть знамено української культури, забезпечуючи її вічність, розвій і досконалість. Безпомилність відчуттів такого стану сприймається тоді, коли слухаєш Народну хорову капелу “Дніпро” Київського національного університету імені Тараса Шевченка (найдавніший співочий осередок України (1843 р.), спадкоємицю капели О. Кошиця; Національний заслужений академічний український народний хор України ім. Григорія Верьовки, створений століття тому; Духовий оркестр Військового інституту телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут чи відомого скрипаля України К. Стеценка, голову Київської “Просвіти” та інших, які брали участь у заході по вшануванню О. Кошиця. Відчутно, як “мертві, живі й ненароженні” українці стають носіями тієї великої ідеї, закладеної в буремні роки українських національно-визвольних змагань, коли феномен Кошиця заставив здригнутися культурний світ. Водночас ця історична постава чину Кошиця – яскравий прояв і доказ того, якою, насправді, була політика відновленої української державності. **А ще більше – вона спонукає замислитись, якою повинна бути культурна політика в сучасній Незалежній Україні.**

Бо тоді навіть війна з більшовиками Московії, розруха, холод і голод не змогли зупинити поступ на шляху до становлення (політично, духовно, культурно) суверенної України, про що засвідчувала націєтворча спрямованість діяльності Української Народної Республіки. Адже в тому ж січні-лютому 1919 року приймаються законодавчі й урядові акти, зорієнтовані на зміцнення й розвиток національної ідентичності, українськості, формуючи нову свідомість, українця, неурямленого Московією, який мав жити в лоні рідної мови, школи, Церкви, своєї історичної пам’яті. Без цієї політичної лінії, що провидилася УНР, неможливим був би світовий тріумф Кошиця.

Матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України) засвідчують, що лише за півтора місяця зазначеного періоду були прийняті закони УНР: про державну мову в Українській Народній Республіці; про Верховну Владу в Українській Автокефальній Православній Миротворчій Церкві Православної соборної церк-

для Нас і для Світу

ви; про встановлення дня проголошення самостійності України 22 січня; про утворення відзнак “Республіка”, “Слава України” та про заборону носити орден та відзнаки колишньої Російської держави; про українські написи на кінематографічних фільмах в Українській Народній Республіці. Постановами, розпорядженнями Ради Народних Міністрів УНР, наказами Міністерств народної освіти та культів УНР зобов’язували викладати лекції українською мовою в школах; використовувати українську мову духовним правлінням інославних ісповідань у діловодстві та офіційних взаємовідносинах; створити Український національний архів у м. Києві; виділяти кошти директору Департаменту позашкільної освіти Міністерства народної освіти УНР С. Русовій для утримання дитячих притулків на Південній Волині; виділяти кошти на допомогу Українським культурним організаціям в Галичині; виділяти кошти Лук’янівському народному дому на улаштування бібліотеки та позашкільну освіту; асигнувати кошти на утримання Холмської духовної колеції та багато інших актів стосовно національно-культурного розвитку України.

Тому доволі спірними є оцінки й думки, висловлені окремими істориками, що аналізували соціокультурну ситуацію в УНР часів Директорії, намагаючись протиставляти культурну політику Української держави гетьмана П. Скоропадського та уряду УНР. Так, у 10 томі академічного видання (Українські визвольні змагання 1917–1921 рр., 1999) зазначено: “Після приходу Директорії до влади, за свідченням сучасників тих подій, єдиним її заходом, який вона встигла не лише задекларувати, а й здійснити, стала українізація вивісок у столиці”. Для підтвердження цього наводяться саркастичні слова Винниченка, який писав: “Не знаючи інших способів боротьби з небажаними явищами, отаманина й у всіх сферах своєї “політичної” діяльності дбала тільки про те, щоб було змінено вивіски...”. Подібні джерела є не найкращими свідченнями про зміст національно-культурної, науково-освітньої політики української влади періоду Директорії. Цю необ’єктивну версію спростовують не тільки великий масив нині відкритих для суспільного загалу архівних матеріалів, але й ознайомлення з персональною діяльністю окремих очільників у тодішній владі, зокрема Івана Огієнка, який був Міністром освіти, Міністром культів, ректором Кам’янець-Подільського Українського Державного університету, Дмитра Антоновича, що очолював Міністерство мистецтв, та інших. Мабуть, така точка зору може задовольняти лише тих, хто вважає для себе імперативом “істину” про нібито “прихильність окремих діячів до насильницької українізації”. Гадаю, що невдалим для таких умоводів є як посилання на Винниченка, так і той порівняльний зріз, застосований до причин створення Української Республіканської капели, яка нібито появилася замість державного симфонічного оркестру, народженого раніше законом гетьмансько-го уряду.

Справді, до капели була прикута увага на найвищому рівні державної влади УНР, оскільки ця творча інституція відображала не тільки загальний поступ молодій республіці на шляху українізації суспільного життя, але й слугувала головним складником її культурної дипломатії, візитівкою України за кордоном. Капела була ефективним інструментом, що формував українську ідеологію, що впроваджувалася в життя незалежно від політичної ситуації. Цікавим документальним матеріалом для кращого розуміння тогочасних завдань є маловідома стаття О. Доценка “Заповіт Головного Отамана С. Петлюри”, написана до десятих роковин Його трагічної смерті. У ній стверджувалося про нагальну необхідність існування (за будь-яких обставин) Українського Державного Центру, який має виконувати два завдання: а) створення єди-

ного національного фронту і б) обґрунтування та поглиблення української державної ідеології... А опинившись на чужій території, здійснювати заходи політично-дипломатичного характеру, консолідувати всі громадські сили в суцільне одностайне життя. Невдвозі ця місія активно реалізувала культурною дипломатією Капела Кошиця. Не дивно, що на посаду очільника пропонувалися високо достойні кандидатури. О. Кошиць у своїх щоденниках так описує тодішню ситуацію: “Після затвердження Директорією законопроекту про капелу почали вибирати діригентів. Назвали кандидатів: Стеценка, Приходька, Леонтовича й мене. Усі зрклись, крім мене: кандидатуру не знімаю і буду щасливий, коли вибір упаде на мене... Через хвилину об’явили, що обрано мене”.

Обрання керівником капели саме Кошиця окреслило пріоритети політики УНР, спрямовані на необхідність утвердження культурної україноцентричності, здійснюваної в освіті, науці, церковному житті, урядуванні. Це був той удалий випадок, коли творилася гармонія високої професійної майстерності митця разом з його жертвовною відданістю Україні. Труднощі, виклики, переплетені з творчими пошуками робили його щасливим. Сам він так відгукувався про свою життєву долю: “Для мене особисто, Капела була край моїх ждань і мрія всього мого життя”.

З такими настроями, бажаннями, сподіваннями на початку березня 1919 року Кошиць вирушив з мистець-

Хорова капела О. Кошиця

ким колективом (понад 70 співаків) з Кам’янець-Подільського до Європи.

Це були важкі часи для УНР, адже в Харкові вже домінували більшовики на чолі з головою Тимчасового робітничо-селянського уряду Х. Раковським, який в лютому 1919-го в Київській раді заявив (як чужинський емісар) про неприйнятність національних устремлінь українців. В Україні вже постала реальна загроза “єдиної і неделимої” криваво-червоної імперії, хоча Кошиць та його творчі побратими сповна не усвідомлювали, що вороття назад в Україну не буде.

За таких обставин розпочинався резонансний успіх української хорової Капели. У доповіді О. Кошиця як Головного диригента Української республіканської капели Головноуправляючому мистецтвом та культурою УНР про гастролі у Франції та Іспанії від 26 лютого 1921 р. зазначено: “15 січня співали концерт у найкращому з театрів Парижа *Champs-Elyses*. Поспіх був надзвичайний... Весь артистичний, аристократичний і “власть маючий” мир перебуває на усіх концертах. Не бути на тому – ознака позаного тону. Про Капелу пишуть, що це саме артистичне явище в Парижі” (ЦДАВО України. Ф. 3965. Оп. 2).

З Кошицем та його колективом бажали співпрацювати багато зарубіжних культурних діячів, а “знаменита Айседора Дункан пропонувала з’єднати своє мистецтво з

нашим”. Подібне пропонували також Дягилев і композитор Стравінський щодо “федерування”, “але ми ухилились”. Французька критика 1921 року стверджувала, що український хор має античну цивілізаційність і багатющий фольклор, а професори Сорбони вважали українську пісню у виконанні Капели найдосконалішою пропагандою для пізнання світом української нації. Рівного цьому хору немає серед наших, заявляли німці.

Проте, незважаючи на блискучий триумф, не маючи належної підтримки власної держави, “ми були слугами”, – писав Кошиць, – по рукам і ногам, і не можна було зробити те, що корисно для Української Справи”. Приниженень зазнавали особливо в Польщі, куди Кошиць був посланий урядом Директорії для організації концертів інтернованим українським воякам, і де його та українських генералів могли зневажати навіть рядові польські жовніри та ад’ютанти. Він шукав правди і надіявся колись таки повернутись в Україну, однак випадів, надавши такі дозволи Грушевському й Винниченку, йому відмовила. Його мрії вимушеного емігранта так і не судилося збутися, щоби “бути дома, побачити милих друзів, мій дорогий Київ, мою Україну”.

Мимоволі згадуються слова із вірша Богдана Лепкого “Питання”, надрукованого в альманасі “Дніпро” (Львів, 1935): “Коли б ти знав, як тужить він за краєм, / Який гіркий йому з чужої ниви хліб!” Нібито про Кошиця, хоча ця туга була збірним бо-

рика” написала: “Скрізь по широкому світі вона ступала по квітах слави в товаристві рідної пісні”. А в “The New York Times” зазначалося, що це “співачка з могутнім голо-сом – прославилася на оперних сценах Італії та Америки і добре відома в багатьох країнах”. Вона, як і Кошиць, закохані в українську пісню, зробили її візитною карткою бездержавної України, оповідаючи нею прадавню історію рідного народу, його багаті традиції та високу музичну культуру.

У ХХ столітті світ, культурні Франція, Німеччина, інші країни пізнавали Україну через Кошиця. А раніше вони це робили через Мазепу завдяки творам Вольтера, Пюго, Готшала, Байрона, Словацького, Ліста, оспівуючи героїку вільнодумного українця, роблячи його страшенно популярним в європейській літературі та культурі. “Мазепинство” з незаслуженої ганьби переросло у відзнаку, у символ, у політичний прапор української нації саме завдяки Мистецтву. Мазепа став видатним діячем видатної доби. І коли французькому школяреві нагадували про Україну, він вигукнував: “А, так, Україна – це край Мазепи!”

Ці передріздвяні розкидані замальовки про славетних українців, різночасові перегуки, не стиковані паралелі їх життєтворчості необхідні, насамперед, для того, щоби засвідчити про значущість Культури, Мистецтва, Музи для життя, боротьби і поступу Нації. Бо саме культура, національна культура дає відчуття твоєї приналежності до української ідентичності, державності, формує національну самосвідомість творити цінності й переконання, народжує емоцію Серця України.

Культура і мистецтво в українській школі на всіх рівнях мають стати найвищими компонентами всебічної освіти, що забезпечує повний розвиток особистості. А мистецька освіта, як зазначено в Дорожній карті ЮНЕСКО, мусить бути тим засобом, який сприятиме розвитку людських ресурсів, культурного капіталу. Благо, що поки що окремі досягнення національної культури є найбільш “консервовані” в європейському і світовому просторі. У Парижі 18 грудня 2021 року на сесії Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО акредитовано Національну спільку майстрів народного мистецтва України при ЮНЕСКО. Тому дуже важливо в умовах нинішньої кризи зберегти для України суспільну і державну повагу до Культури. Бо ми дуже відстали від європейськості, адже початковою мистецькою освітою охоплено лише 8% дітей шкільного віку!

У недавньому зверненні української інтелігенції до вищої державної влади говориться, що культура – найпереконливіший показник розвитку держави, нації і громадянського суспільства, промовистий маркер національної ідентичності та самобутності народу, дієвий засіб вирішення політичних і соціально-економічних викликів.

Зігнорувавши окреслене, означає навично відстати та бути розциніченим серед “інших”. Адже найпрестижніші університети світу сьогодні утверджують культуру своїм вищим пріоритетом. Своєрідний культ культури в освіті. Отримати музичну освіту в Гарвардському університеті вважається вищим досягненням, адже там викладають найкращі мистецькі фахівці світу. А головне – існує відповідальне розуміння значимості культурності й людженості Особистості. Адже в техніко-раціональній Німеччині в загальноосвітній старшій школі гуманітарного профілю практикують не менше 2-3 уроків музики на тиждень. Музична культура така ж важлива для учня, студента, як і математика, природничі чи гуманітарні дисципліни.

Бо “майбутнє, якого ми хочемо, з культурою”. Це глобальний принцип сталого розвитку, виживання й прогресу людства, що в повній мірі “перекладається” на українську дійсність. І в ці святошні дні, коли “Україна колядує! / Колядує вся земля! / В небі ангели співають, / Прославляємо Христа!”, українці віддають шану великому Метру Національної Культури Олександрі Кошицю, який українським “Щедриком” зачарував Світ, обдаровуючи людей надією на благі літа, мир, добро і Боже світло.

Валерій ШВЕЦЬ

Який він – типовий європеєць?

нієї країни ці відмінності суттєві – для Російської Федерації. До квітня 2021 року вони також були ідентичними в обох статтях. Далі в англійському варіанті Вікіпедії вони суттєво змінилися, тому ми використовуємо їх старі значення, ідентичні українському варіанту Вікіпедії. На жаль, іншими мовами аналогів цих статей автору знайти не вдалося.

Ще одна обставина, взята автором до уваги. Переважна більшість європейських країн – це мононаціональні країни, хоча приплив емігрантів в останні роки почав цю ситуацію в деяких країнах дещо змінювати. Проте суттєва неоднорідність етнічного складу спостерігається лише у двох великих європейських країнах – це Російська Федерація і Україна. Тому для цих двох країн ми провели розрахунки у двох варіантах. Перший варіант – взяли до уваги все населення країн. Другий варіант – взяли населення України без росіян, що складають 20% населення України, і населення Російської Федерації без українців. Останні, за нашими оцінками, становлять до 15% населення Російської Федерації. Мовна ідентифікація тут ролі не грає.

Використання формули повної ймовірності дає нам наступні результати для груп крові середньостатистичної європейської країни – другий рядок таблиці. Такі ж розрахунки, виконані для 125 країн світу містяться у третьому рядку таблиці. Для зручності ми наводимо результати у відсотках. Із порівняння цих даних видно, що для європейців характерне при позитивному резус-факторі суттєве перевищення частки другої групи крові порівняно зі світовим рівнем, суттєво менша частка першої групи крові та майже удвічі менша частка третьої групи. Ще однією характерною рисою європейців є у разі більша частка різних груп крові з негативним резус-фактором.

У четвертому рядку таблиці міститься інформація щодо українців. Частки різних груп крові для них мало відрізняються від відповідних часток для середньостатистичної європейської країни. Можна звернути увагу хіба що на помітно більшу частку другої групи крові з позитивним резус-фактором.

	0+	A+	B+	AB+	0-	A-	B-	AB-
Європа	33.804	33.888	12.203	4.584	6.292	6.189	2.170	0.862
Світ	37.57	27.154	22.766	6.223	2.678	2.087	1.153	0.366
Україна	33.231	35.231	13.462	4.385	5.031	6.062	1.631	0.969

Значний інтерес становить з'ясування питання: наскільки суттєві відмінності у значеннях часток різних груп крові для різних європейських країн відносно середньоєвропейських даних.

Математика дозволяє безпосередньо порівняти між собою лише дійсні числа. Які дійсні числа – по одному для кожної країни слід взяти до уваги для такого порівняння? Ми пропонуємо розглядати частки, що відповідають восьми групам крові для конкретної країни, в якості координат точки у восьмивимірному просторі. Тоді кожній країні відповідає одна така точка. Ступінь близькості країн або народів за групами крові можна виміряти як відстань між відповідними точками. Якщо частки груп крові однієї з країн замінити на середньоєвропейські значення цих часток, то ми отримаємо відстань відповідної країни від середньоєвропейського рівня. Розрахунки виконані для всіх європейських країн наведені у наступній таблиці. Одиниці вимірювання відстані можна обрати довільно. Проте, оскільки координатами точки є частки груп крові, виміряні у відсотках, то ми залишили саме це мірило відстані.

З таблиці видно, що середньоєвропейські значення часток груп крові не відповідають жодній з 41 європейської країни, що цілком очікувано для невеликої сукупності порівнюваних об'єктів. Проте ступінь близькості часток їх груп крові до зазначених середніх даних часто відрізняється у рази. На першому місці за близькістю до середньоєвропейських стандартів виявились українці. Це не протирічить поширеній ще в 19 сторіччї гіпотезою про те, що колисько індоєвропейських народів була територія України між Дніпром і Доном. На сьогодні так вважає більшість дослідників. Далі йдуть серби, словени і литовці. Зазначимо, що близькість до певного стандарту означає і взаємну близькість. Найдалі від середньоєвропейських значень часток знаходяться Російська Федерація (без українців), Велика Британія, Ісландія і Ірландія. Проте однакова віддаленість від

середніх значень не означає взаємну близькість (всі точки сфери знаходяться на однаковій відстані від її центру, проте відстань між ними змінюється в широких межах). У даному разі причинами віддаленості перерахованих країн різні. Мешканці Британських островів найменше зазнали змішування з народами Азії, що сотнями років хвилями накопчувались на Європу. Російська Федерація такі впливи зазначала зі значними перевагами через своє відкрите з боку Азії географічне положення. Кількісний аналіз фактора змішування вимагає окремого дослідження на основі аналізу такої фізичної характеристики як ентропія.

Другий варіант наших розрахунків стосувався населення України, а не лише українців, так само як і всього населення Російської Федерації. Тут Україна відразу віддалилась від початку таблиці на 5 позицій, а Російська Федерація віддалилась від кінця таблиці на 9 позицій. На першу позицію таблиці вийшла Сербія. Проти і у цьому разі Україна залишається серед лідерів близькості до середньоєвропейських значень часток груп крові.

До кола європейських народів ми долучили і Туреччину. З таблиць видно, що вона за формулою крові є типовим європейським народом. Основа цієї єдності, очевидно, була закладена ще у часи Римської імперії.

Висновки:

1. Наші розрахунки підтверджують гіпотезу про прабатьківщину індоєвропейських народів, локалізовану на території України.

2. Українці і сьогодні в Європі найкраще відповідають середньоєвропейським показникам формули крові.

3. Населення України і на тепер у Європі є одним з найближчих до середньоєвропейських показників формули крові.

4. Наш шлях до політичної, економічної і військової інтеграції до Європи є поверненням в родину братніх нам народів.

Література

1. Wikipedia: Blood type distribution by country.
2. Wikipedia: Розподіл популяції за групами крові за країною.
3. В. Т. Швець. Теорія ймовірностей і математична статистика. – ВМВ. – Одеса, 2014. – 200 с.

№	Країна	Відстань
1	Україна	1.892
2	Сербія	2.055
3	Словенія	3.397
4	Литва	3.455
5	Боснія і Герцеговина	3.506
6	Ліхтенштейн	3.819
7	Албанія	3.873
8	Швеція	4.019
9	Австрія	4.509
10	Північна Македонія	4.66
11	Німеччина	4.719
12	Люксембург	4.719
13	Польща	4.736
14	Греція	5.168
15	Білорусь	5.289
16	Данія	5.567
17	Хорватія	5.578
18	Бельгія	5.593
19	Швейцарія	6.218
20	Іспанія	6.331
21	Туреччина	6.401
22	Латвія	6.507
23	Болгарія	6.676
24	Румунія	6.712
25	Фінляндія	6.965
26	Франція	7.353
27	Словачина	7.411
28	Кіпр	7.420
29	Чеська республіка	7.575
30	Молдова	7.992
31	Італія	8.071
32	Угорщина	8.274
33	Португалія	8.802
34	Нідерланди	8.911
35	Норвегія	9.485
36	Мальта	10.185
37	Естонія	10.228
38	Російська Федерація	12.412
39	Велика Британія	13.700
40	Ісландія	15.988
41	Ірландія	16.665

Сергій БОРЩЕВСЬКИЙ,
письменник, дипломат, експерт
Центру дослідження Росії

Чому все-таки необхідно перейменувати Первомайськ, або Кілька слів про марксизм і питання мовознавства

справа не одного покоління. Відтак будь-які спроби чіплятися за старе на практиці гальмують процес деколонізації. Тому мене засмутила позиція секретаря міської ради міста Первомайськ Миколаївської області Михайла Медведчука, який у листі до уповноваженого із захисту державної мови Тараса Кременя пише: “...враховуючи рекомендації постійних депутатських комісій міської ради, у зв'язку з великою соціальною напругою та відстоюючи інтереси жителів міста Первомайська, вважаємо недоцільним перейменувати наше рідне місто!”

Спробуймо розібратися з аргументацією добродія Медведчука. “Українські словники жодним чином не заперечують існування і вживання в українській мові слів “перший” і “май” – пише він і додає: “основу “перв” ми бачимо в словах “первинний”, “первісний”, “первоцвіт”... Але який стосунок ці філологічні вправ-

ляння мають до штучного топоніма Первомайськ? Адже такого слова немає ні в Академічному словнику української мови, ні навіть у третьому томі шеститомного Українсько-російського словника 1961 року видання. Зате советський топонім Первомайськ зустрічається на підконтрольній бойовикам території Луганської області, а ще більше в різних модифікаціях (Первомайськ, Первомайська, Первомайський, Первомайське) у державно-агресорі. До того ж секретар міської ради надумав повчити мовного омбудсмена історії: “щодо “комуністичності”, то Міжнародний день солідарності трудящих – це не комуністична назва. Свято започаткували 1 травня 1886 року американські робітники в Чикаго. На сьогодні воно відзначається в 142 країнах світу”. Розберімося і з цим твердженням.

Насправді 1 травня 1886 року за прикладом австралійських ро-

бітників відбулися виступи анархічних організацій у низці міст США та Канади. Зокрема, 3 травня в Чикаго. Демонстрацію розігнали, кілька демонстрантів загинули. Наступного дня заворушення тривали, і внаслідок вибуху кинутої кимось бомби загинули сім і були поранені десятки поліцейських, що спричинило нові репресії, судовий процес і страту кількох робітників-анархістів. Такими були насправді тодішні події.

Тепер щодо широкого відзначення в світі. Після жовтневого перевороту 1917 року і утворення СРСР 1 травня відзначалося як свято, первісно це був день Інтернаціоналу, згодом – день міжнародної солідарності трудящих. Так само офіційно-політичного забарвлення набуло 1 травня в іншому червоно-прапорного режиму – нацистській Німеччині, де ця дата відзначалася з 1933 року як національний день праці. А 1 травня 1941 року (!) офі-

цери вермахту навіть крокували Красною площею в Москві.

І наостанок про назву Первомайськ, за яку чіпляються тамтешні депутати. Виникла вона на мітингу 1 травня 1919 року на честь свята, активно запроваджуваного більшовицькою владою. Так от, особисто кожна людина вирішує, кого і що вона хоче вшанувати. Скажімо, пам'ять видатного українського поета, уродженця Первомайська Миколи Вінграновського чи випускника місцевої школи № 17, колишнього радника-посланника посольства РФ, а водночас резидента ГРУ Всеволода Лоскутова, з яким автору цих рядків доводилося стикатися під час роботи в МЗС України. А питання топонімики (і в цьому переконує лист секретаря міської ради) повинні вирішуватися на державному рівні. Щоб нам, за висловом німецького канцлера, не втрачати нові покоління. Зрештою, інтереси жителів Первомайська, про які дбає Михайло Медведчук, полягають саме в деколонізації, чи я щось не так розумію?..

Ольга САМОЛЕВСЬКА, кінорежисерка, лавреатка міжнародних фестивалів та міжнародних премій

Кріпак і вільний

Ювілейні заходи з вшанування пам'яті Павла Тичини тривали рік під гаслом “Я – молодий” (“I am young”), долучаючи сучасну молодь до творчості ушанованого 130-річного радянського класика. Заходи відбувалися як традиційно, так і у форматі онлайн, їх висвітлювали ЗМІ. У музеї-квартирі поета регулярно виступали студенти академії імені Р. М. Глієра, актори читали вірші П. Тичини та переклади різними мовами світу. У цьому музеї та в бібліотеках відбулася низка заходів:

Виставка “Мій шлях то із костриці, то із жоржин” зосереджувалася на окремих подіях, враженнях, взятих із поезій, спогадів, щоденників та світлин. Представлені інсталяції показували повсякдення Павла Тичини; образ поета, інтерпретований у малювальних роботах К. Трохименка, О. Шовкуненка, В. Лопати, В. Гарбуза та ін.

Зустріч “Я за шістьма піду” – про ранні поетичні спроби, перші збірки віршів та кохання, яке не завжди було взаємним, розказували учням 10-11 класів.

“Павло Тичина незабутній та забутий”, “Павло Тичина – очима дослідників”. Зібрано розповіді, в яких обіцяли висвітити незвичні аспекти поета.

“Живопис – супутник творчого шляху Павла Тичини”. Про живописну спадщину поета та коло художників, які його оточували.

“Поет і час”. Цикл із 8 відео,

Меморіальна дошка Григорію Гладинюку на фасаді Інституту біоенергетичних культур

які розповіли про події в Україні та світі, коли був живий Павло Тичина, а отже, переживав їх вплив. Відео розділили на десятиріччя, таким чином вийшло 8 відео.

Прошли наукові читання “Тичинівська епоха. Народження поетів”, присвячені тичинознавчим студіям та літературному процесу, сучасником якого був Павло Тичина.

Тобто в абсолютно зрадницьких заходах організатори ювілейних урочистостей доклали великих зусиль, щоб нав'ювати молоді, що епоха розстріляного відродження насправді була епохою народження поетів. Це при тому, що реально з розстрілами сотень українських літераторів був страчений цілий літературний процес. Страчені поети і прозаїки навіть не встигли у повній мірі явити світові нову українську літературу! А з укоріненням більшовицької влади розвиток літератури був придушений розквітом соцреалізму, якому всіляко сприяли такі пристосуванці, як П. Тичина.

У 1934 році, коли радянський уряд переїхав з Харкова, Павло Григорович теж – синхронно – переїхав до Києва. До того він жив у престижному харківському Будинку письменників “Слово”, який мав недобру славу будинку попереднього ув'язнення. Заарештований у 1932 році Іван Багряний дав “Слову” назву “Кремато-

рій”. Це справді страшно, коли ночами когось із мешканців біси забирають назавжди. За досить короткий термін було спустошено 40 із 63 квартир! Гегемони розстріляли і веселого Тичинино-го сусіда Майка Йогансена, з котрим Павло Тичина напередодні поминався квартирами. Після арешту Михайла Ялового Микола Хвильовий намагався врятувати друга, а коли це не вдалося, вкоротив собі віку.

За радянських часів на фасаді Будинку “Слово” сиротіла лише одна меморіальна дошка – вірогідному Павлові Григоровичу Тичині...

Великого поета Володимира Свідінського, з яким Павло Тичина колись працював в одній редакції (стіл навпроти столу), і який теж походив з духовенства – полум'яні ленінці спалили живцем і викреслили зі списку поетів. І могли його немає на білому світі...

А новатор поетичної форми П. Тичина, котрий боявся будь-яких мундирів, потроху-потроху став настільки вірним ленінським кавалером, що отримав аж п'ять орденів Леніна!

Він виконав усі вимоги партії в тексті гімну Української РСР:

*Нам завжди у битвах за долю народу
Був другом і братом російській народ,*

*І Ленін осяяв нам путь на свободу,
І Сталін веде нас до світlich висот.*

Гвалтуючи свій поетичний дар, він залишив нащадкам це свято-татство замість того, щоби залишити хоча б який щоденникові спогади про закатованих та розстріляних побратимів; хоча б якийсь свідочтво про одну з мільйонів дитину, котра не дожила до відкриття його (а може й своїх!) геніальних віршів, бо померла мученицькою голодною смертю, і таємниця її творчого потенціалу зникла для світу назавжди. Мислячі моральні люди ставали “ворогами народу” й отримували кулі, а творчості П. Тичини це не торкнулося. Та навіть у щоденниках він не відкривав правди.

Поема про Другу світову війну “Похорон друга” (1942 р.) стала останнім спалахом його натхнення. З того часу муза покинула його, і 25 років, аж до самої смерті він прожив у масці, яка зрослася з обличчям. Тобто поет Тичина загинув на чверть сторіччя раніше партійного діяча Тичини.

А лодожерська влада залоскотала Павла Григоровича державними преміями, орденами Трудового Червоного Прапора,

зробила міністром освіти УРСР (1943–1948), Головою Верховної Ради УРСР двох скликань (1953–1959), депутатом Верховної Ради УРСР семи скликань, депутатом Верховної Ради СРСР чотирьох скликань...

У 1967 році влада положила П. Г. Тичину у могилу якогось дореволюційного пана на центральній алеї Байкового цвинтаря. Сталося так, як накаркав Павло Григорович: “Всіх панів – до ‘дної ями...” Але той дореволюційний пан, виявляється, був достойною людиною, яку не можна забувати. Цього року непоміченими пройшли 110-ті роковини його пам'яті.

Добродій Григорій Пантелеймонович Гладинюк був потомственным кріпаком княгині Яблонської у помісті Базалії (нині Хмельницька область). Після скасування кріпацтва 28-річний Григорій вирушив до Києва і своє наполегливою працею створив сам себе. Чим міг заробити селянин у великому місті? Спочатку влаштувався кухонним працівником у готелі “Європейський”.

Майже десять років працював кухарем, потім – старшим кухарем. Кріпацтва вже не було, більшовицького рабства ще не було – можна чесно заробити капітал і витратити його на відкриття власної справи. Заробивши достатньо грошей, Г. Гладинюк винайняв готель біля Бесарабки, згодом увійшов до числа процвітаючих київських купців, що дало йому змогу купити ділянку землі на розі Фундуклеївської (Б. Хмельницького) та Ново-Єлизаветинської (Пушкінської) і побудувати власний триповерховий готель. За кілька років цей готель увійшов до розряду першокласних і став четвертим після “Гранд-Готелю”, “Континенталю” і “Європейського”.

У будинку Григорія Гладинюка працює Українське національне інформаційне агентство Укрінформ.

Зароблені кошти Григорій Пантелеймонович щедро направ- ляв на благо своїх односельців і

Меморіальна квартира Павла Тичини

співвітчизників. У рідній Базалії він купив два гектари землі і не тільки побудував комплекс примішень для сільської дільничної лікарні, а й забезпечив лікувальний заклад капіталом на майбутнє. Г. Гладинюк передав лікарню як дар у громадське користування. Там же, у Базалії, заснував парафіальну школу.

Григорій Пантелеймонович був почесним попечителем 4-ї київської гімназії, довічним почесним членом Товариства піклування про сліпих, надавав постійну матеріальну допомогу Київському благодійному товариству, Товариству швидкої допомоги, Вільному пожежному товариству. За його заповітом великі гроші передано лікарні для чорноробів, училищу сліпих, товариству швидкої допомоги, двом церквам. Його коштом споруджено станцію “Крапля молока”, яка надавала матеріальну й медичну допомогу тисячам бідних матерів і їхнім дітям...

Треба зауважити, що тодішні меценати мали обов'язкову рису – вони жертвували чесні гроші, і звітували прозоро за всі свої прибутки. Нема певненості, що усі наші меценати мають цю рису.

Григорій Гладинюк зробив стільки добра бідним, що вистачило би не на одне життя. Поліпшувати світ навколо себе – ось так він розпорядився своїм перебуванням на Землі! Що віддав – навів твоє, що забрав – вважай пропало.

Цікаво, що у 1916 році, коли на могилі Г. П. Гладинюка (за постановою Київської міської думи) поставили погруддя з білого мармуру та капличку із блакитного мармуру, в цей час у Чернігові поет Василь Еллан-Блакитний очолював молодіжну підпільну організацію “Братство самостійників”, яка поширювала націоналістичний світогляд. Молодого Павла Тичину Братство відрядило до Києва з метою налагодження зв'язків з іншими самостійницькими групами. Невдовзі Тичина писав з Києва: “...Та й хіба конче потрібна нашому народові самостійність? Се який вузько і консервативно, а до того ж вони такі шовіністи!...”

...Долі людські переплетені – я живу на Батисевій горі; моїх сусідів, друзів дитинства, школу, вчителів визначив для мене... Григорій Гладинюк. Бо мій батько тридцять років працював у науково-дослідному інституті, приміщення якого побудоване Г. Гладинюком. У своєму заповіті Григорій Пантелеймонович виділив 60 тисяч рублів на купівлю гектара землі на Батисевій горі для будівництва і устаткування триповерхового притулку-ясел для немовлят, покинутих батьками. Він планував відкрити там молочну ферму, розбити фруктовий сад. Будівництво було завершено восени 1915 року. Однак світова війна і наступні соціальні катаклізми розпорядилися розмістити тут

шпиталь. Про дітей забули, хоча кількість сиріт стрімко зроста – нашою землею заволоділи “вожди людства”, які браво проголошували курс на вдосконалення життя, крокуючи по трупах...

О прекрасний час! Неповторний час!

*Неповторний, невмирущий...
Хто ж од нас у світі дужчий?*

(П. Тичина)

“Партія веде” – цей культовий вірш кожен український школяр не одного покоління повинен був знати назубок, як, скажімо, Г. Гладинюк чи В. Свідінський пам'ятали молитву Христову “Отче наш”. Та й Тичина знав і цю молитву, і заповіді Божі знав, бо він був сином дяка, навчався в духовній семінарії...

Вірш “Партія веде” опублікувала газета “Правда” у листопаді 1933 року, коли партія вже привела Україну до нечуваного в історії людства голодомору. Наступного року, щоби переконатися у відданості, Павло Тичина (до речі, ровесник Євгена Коновальця) випустив цілу збірку віршів під назвою... “Партія веде”. У часи знищення партією мільйонів людей ця збірка перевидавалася щорічно гігантськими накладками! Ідея книжки – освідчитися бісам у любові.

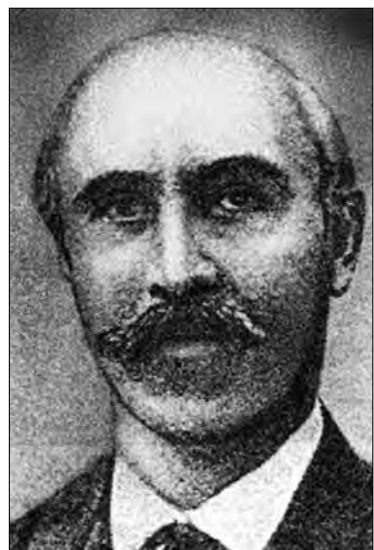
Коли сконав генералісимус, і минула загроза життю, і можна було вже не боятися картоплі “в мундирах” – поет продовжував підтримувати фантом, не очистив душу слідом за письменниками “відлиги”. А яку ж бо вражаючу історичну панораму життя міг залишити рідкісний талант Павла Тичини!

Г. П. Гладинюк був кріпаком – а став людиною вільною. Особистістю, яка дивувала всіх свободою вчинків.

П. Г. Тичина – чітко навпаки. Свій вільний сонячний талант – який чарував ширістю й музичністю – він на все життя добровільно поневолив. Закріпачив страхом, покірністю та кар'єризмом... Проміняв свою унікальність на функціональність. Починав вільним – прожив кріпаком.

...“На цьому місці було поховано видатного київського мецената Григорія Гладинюка (1833-1911)” – металеві таблички з таким написом на широкій могилі П. Тичини та його дружини ми з сином поставили в 2005 році. Але табличка швидко зникла. “Нізя! Не положено!”

Ми представляємо спільноту з майбутнього видатного мецената. Його сучасники поставили на могилі капличку з колонами блакитного мармуру та біломармурове погруддя. Щоби донести до нас свою велику шану. Але все це було знищено хазяями П. Тичини. То хто ж, як не ми, повинен відновити пам'ятник українському меценатові від вдячних нащадків? Тим більше, що 2023 рік ювілейний – 190 років Григорію Пантелеймоновичу Гладинюку.

Григорій Гладинюк

Лікарня Григорія Гладинюка

51. ОФШОР / ОНШОР, ОФШОРНИЙ, ОФШОРИЗАЦІЯ, ДЕОФШОРИЗАЦІЯ

Англійське *офшор off-shore* [ˌɒfˈʃɔːr] і його суфіксальні похідники *офшорний, деофшоризація*, хоч і має фінансово-економічне термінове значення, широко увійшли в суспільний ужиток через навальну політизацію економічних процесів. Відповідно до термінологічного фінансово-економічного словника, *офшор* — це “центр спільного підприємництва, в якому існує пільговий режим для фінансово-кредитних операцій з чужоземними резидентами і в чужоземній валюті. Цей режим полягає в пільгових умовах реєстрації та оподаткування доходів” (5, с. 501).

Натомість *оншор* — протилежне економічне явище. *Оншорну* юрисдикцію здійснює “країна, законодавство якої стосовно заснування та оподаткування підприємств орієнтується на регулювання місцевої економіки та на контроль за підприємствами, котрі торгують і здійснюють інвестиції в межах країни” (5, с. 826).

Кажучи доступно, це один із методів “планування” податків або ухилення від сплати податків, в основі якого лежить законодавство держав, що частково або повністю звільняє від оподаткування доходи компаній, які отримані за межами країни реєстрації. Підставою для того, щоб вважати компанію *офшорною*, є відсутність у неї господарської діяльності в країні реєстрації (2).

Серед основних причин *офшоризації**: намагання приховати свої доходи та скоротити податкові витрати; приховати ім'я реального власника бізнесу; пошук комфорту та захисту від нестабільної економіки чи рейдерства (10).

Не вникатимемо в тонкощі та різновиди *офшорних операцій*, що стали провідною формою політико-економічної діяльності українського олігархату, натомість зосередимося на соціолінгвальному трактуванні цієї лексеми, джерелі її виникнення та функціонування в українській мові.

Термін *offshore* сформульовано і запроваджено в обіг 1723 року в Великобританії. Ця подія відбулася в контексті одного з численних судових засідань у галузі комерційного права. Вислідом стало визначення принципів розташування компаній. Відтак його використано в одній з газет на східному узбережжі США наприкінці 50-х років XX століття. Ішлося про фінансову організацію, що перемістила свою діяльність на територію зі сприятливим податковим кліматом (2). Отже, походження терміна “офшор” етимологічно прозоре з огляду на значення цієї лексеми в англійській мові.

Складне слово *off-shore* [ˌɒfˈʃɔːr] — це поєднання двох самостійних лексем *off+shore* зі значенням “що рухається в напрямі від берега; що розташоване на відстані від берега; an ~ wind вітер з берега” (АУС, с. 963).

Лексема *off* — омонімна й реалізована через різні частини мови:

як дієслово означає 1. розм. припиняти (переговори тощо),

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини ФАРІОН

відступатися; 2. мор. іти у відкриті море;

як *прикметник* 1. далекий, віддалений; 2. неврожайний (*про рік*); 3. другорядний; 4. вільний; 5. правий; 6. несвіжий;

як *прислівник* вказує на 1. відокремлення, відхід; 2. вимикання, роз'єднання апарата; 3. відстань; 4. скидання одягу; 5. припинення, завершення дії;

як *прийменник* вказує на 1. відстань; 2. усунення з поверхні; 3. відхилення від норми;

як *вигук* геть! (АУС, с. 961–962).

Лексема *shore* [ʃɔːr] — це водночас іменник і дієслово, п 1. берег, узбережжя; 2. звич. рі. земля, країна; 3. прибірна смуга; 4. підпірка, опора, кріплення, підкіс; v (*past* і *p.p. shored, pres. p. shoring*) 1. сходити на берег; 2. спускати на берег; 3. вивантажувати; 4. плити вздовж берега; 5. обрамляти; 6. підпірати; 7. попереджати, погрожувати; 8. пропонувати (АУС, с. 1294).

У нашому випадкові слово *off* ужито в значенні давнього англійського прийменника від XVI ст. (10), що вказує на відстань + лексема *shore* в першому значенні “берег чи узбережжя”, що, поєднавшись, метафорично передають поняття виведення коштів на острови (тобто за берег), що стає недосяжним для податкових органів. Кажучи нашою мовою — це *безподаткова територія* зі збитками для країни свого бізнесу.

Щодо правопису. З огляду на префіксальний спосіб творення цього слова в англійській мові, в українській — пишемо його разом і з одним *ф*, “бо в загальних назвах іноземного походження при збігу однакових приголосних префікса й кореня подвоєний приголосний маємо лише тоді, коли в мові вживається паралельне непрефіксальне слово, як маємо у словах імміграція (бо є міграція), інновації (бо є новації)” (6, с. 121).

В антонімічних відношеннях із *офшор* перебуває термін *оншор*: прийменник *on+shore*, де *on* вжито на позначення “перебування на поверхні чи до поверхні предмета” (АУС, с. 965), тобто сплата нерезидентом податків у країні, де вівся бізнес, з огляду на місцеве законодавство.

На нашу думку, складений, але прозорий термін *безподаткова територія* можна вживати як синонім до позиченого англійському *офшор* з огляду на його міжнародне термінологічне фінансово-економічне та юридичне вживання. Якщо в основі англійському лежить метафоричне перенесення місця (зокрема на острів) на бізнес-реальність, то в пропонуваному питомому відповіднику прямо названо суть оманливої підприємницької діяльності, що полягає в несплаті податків країні, де творено бізнес.

Символічно, що першими авторами законопроекту, де порушено цю вкрай злободенну проблему і вжито термін “офшорна зона”, були депутати-націоналісти Верховної Ради України VII скликання від ВО “Свобода” О. Тягнибок, О. Кайда, М. Головка, які зареєстрували перший *протиофшорний закон* 11 січня 2013 року (№1248), що внесений до по-

рядку денного сесії аж 2 вересня 2014 року (№ 1655-VII): “*Проект Закону про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування*” (8). Публічно презентовано цей закон ще 10 жовтня 2012 року.

Відтак цей законопроект, за який не проголосувала Верховна Рада VII скликання, перереєстрували депутати-свободівці VIII скликання Ю. Левченко, О. Осуховський, А. Ілленко, Ю. Бублик, О. Марченко, М. Головка 28 листопада 2014 (№ 1112). Його знову внесли до порядку денного, а розгляд так і не розпочали в нашому наскрізь *офшорному парламенті*.

Цікаво, що авторка матеріалу про *антиофшорні закони* О. Германова спершу перераховує пізніші законопроекти з цієї проблематики, а відтак наприкінці статті з дивним оцінним формулюванням додає: “*Справедливості заради зауважимо, що перший антиофшорний законопроект було подано низкою позафракційних депутатів*” ще в листопаді 2014 р. Документ під назвою “*Про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування*” (реєстр. №1112) навіть було включено до порядку денного сесії Верховної Ради, але далі справа не просулується” (3).

Так от, “справедливості заради” всім нагадаємо, що ці “позафракційні депутати” — це свободівці і законопроект про *деофширизацію* вони зареєстрували ще 11 січня 2013 року (№1248). Правда, був ще перед ними законопроект із терміном “*офшорна юрисдикція*” Н. Королевської “*Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження податку з операцій з офшорними юрисдикціями*” (18 травня 2012 р. № 10493 і 13 квітня 2016 р., № 4413) та “*перелік офшорних зон, затверджений розпорядженням Кабміну від 23 лютого 2011 р. № 143-р.*” (4).

Відтоді на проблемі вимивання коштів з України ми, як на вибухівці, спимо й досі, хоч у парламенті *протиофшорних* законопроектів побільшало. Це також непроголосований законопроект від ВО “Батьківщина” “*Про податковий суверенітет України та офшорні компанії*” (12 квітня 2016 р., № 4381), “*Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за підприємницьку діяльність з використанням офшорних зон та визначення підслідності злочину)*” С. Міщенко (14 квітня 2016 р., №4439) (9).

Усі ці та інші законопроекти насичені вживанням терміна *офшор* у різних синтаксичних валентностях: *офшорне мито, офшорний статус, антиофшорний закон, офшорні особи, офшорна юрисдикція*.

Отже, англійське *офшор / оншор* та їхні українські словотвірні похідники (*офшоризація, офшорний* та ін.) та синтагматичні відношення (*офшорна зона, офшорне мито* та ін.), зважаючи на термінове використання у фінансово-економічній царині, набули ширшого суспільно-політичного використання як пристосовані до лексичної системи української мови новоанглійське. Попри те, у певних контекстах варто використовувати і прозорі українські відповідники *безподаткова територія* чи *територія без податку*.

Як тут не згадати нашого історичного питомого терміна на позначення “вільного від повинностей поселення”, “пільги” — себто *свободи*, де населення не сплачувало податків на млинарство, торгівлю й винокуріння, жили за власними звичаями, зберігали свій традиційний соціальний устрій (7). Саме на цій основі у XVII столітті, в час Хмельниччини, й розвинулася Слобідська Україна, про що оповідає блискучий дослідник цього краю Дмитро Багалій: “...*йшли в города на слободи, себто на вільоти. Значить слово слобода має тут значиння вільоти. Звідти взялося, певно, і назвицько слободські полки або Слободська Україна, бо туди йшли люди на слободи — вільоти* (1, с. 32), де *вільота* — це “пільга, полегшення, відтермінування” (Гр. 1, с. 238), а *слобода* “вільне від повинностей поселення...” (ЕСУМ5, с. 305), що в сучасній мові фонетично трансформувалося у звичну лексему *свобода* з розширеним спектром значення.

Література

- Багалій Д. І. Історія Слобідської України. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 308 с.
- Бусол О. Деофширизація в Україні у світлі нової світової тенденції.
- Германова О. Де деофширизація?
- Добрева Ю. Тенденції деофширизації в Україні. Практичні рекомендації щодо роботи з нерезидентами.
- Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. 841 с.
- Івасишина Т., Коркач І. *Офшор, оф-шор, офшор чи офшор?* Українська мова. 2006. № 2. С. 121.
- Маслійчук В. Л. СЛОБІДСЬКА Україна.
- Проект Закону “Про повернення капіталів, що перебувають та зареєстровані в Республіці Кіпр, офшорних зонах та інших юрисдикціях, звільнених від подвійного оподаткування, або тих, що мають пільговий режим оподаткування”.
- Проект Закону “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України” (щодо встановлення кримінальної відповідальності для осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за підприємницьку діяльність з використанням офшорних зон та визначення підслідності злочину”).
- Чи завжди офшор це незаконно і лише для мільйонерів.
- Off* (дата звернення 7.10.21).

Чи потрібен нам гендер і секс?

52. ГЕНДЕР 53. СЕКС

Соціальна прелюдія гендеризму

Тема гендеру — одна з провідних в українському суспільстві й освітній царині, про що свідчить, наприклад, навчально-методичний матеріал “Реалізація *гендерної політики* в управлінні освітою: навчально-методичний посібник” (6) чи навіть “Словник гендерних термінів”, виданий Центром гендерних досліджень і комунікацій (2016) (8).

Ще на початку 2021 року дружина президента Олена Зеленська заявила про план України розробити *Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року*. Цей план впливає з приєднання України до міжнародної ініціативи “Партнерство Біарріц” (започаткували лідери країн Групи семи (G7) на саміті в місті Біарріці (Франція) 25 серпня 2019 року під головуванням Президента Франції Е. Макрона), що об'єднує зусилля різних країн втілити в життя рівність соціальних прав жінок і чоловіків. Суть плану полягає в зменшенні розриву в оплаті праці чоловіків і жінок, у розвитку безбар'єрного та універсального публічного простору, забезпеченні рівних можливостей для декрету батька і матері, протидії домашньому гендерно зумовленому насильству, забезпеченні комплексного інтегрування принципів гендерної рівності в освіті. Дружина президента заявляє: “*Вважаю, що всі ці кроки — гарний початок руху в напрямку рівності, руйнування стереотипів та створення рівних можливостей для кожного*” (1).

Здавалося, що знайти заперечення до слушності цих приписів складно, проте дії міністра освіти Л. Гриневич (2016–2019 рр.) саме в цьому сенсі викликають чималі застереження. Йдеться передусім про останній припис, сформульований як “*комплексне інтегрування принципів гендерної рівності в освіті*”, що заторкує трактування *гендерних ролей* самих школярів. Про це показово сигналізує лише один із багатьох фактів запровадження експертизи на підручники для середньої школи (3).

Під прицілом “експертизи” опинилися винятково ДВІ царини нашого суспільного життя: національна та родинна, тобто потеперішньому гендерна. Приклад дії диктаторського припису Міністерства розглянемо на окремому “*Висновку антидискримінаційної експертизи на електронну версію проекту підручника „Вступ до історії“ для 5 класу закладів загальної середньої освіти*”, який здійснила “експертка з антидискримінації в освіті”, аспірантка катедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти” Л. В. Остапенко.

Перед тим нагадаю, що Міністерство освіти уклало угоду з німецьким ліволіберальним фондом Белля — антиідеологічного, антимілітарного, антиродинного,

лівацького марксистського спрямування, що вирішив разом із Л. Гриневич та П. Хобзеєм почити українців, як через школи знищувати національний світогляд українських дітей і готувати з них інгредієнти для глобалістського місива. Цей фонд відомий своїм москвофільством, а для самого Белля улюбленим сувеніром була московська матрьошка. Саме ідеологія СРСР і повернулася в Україну через конкретні інституції при Міносвіті, зокрема Інститут модернізації змісту освіти, Національну Академію педагогічних наук України, Інститут педагогіки НАПН України, адже під їхнім грифом вийшли “Інструктивно-методичні матеріали з антидискримінаційної експертизи підручників для 1-го класу” так званої “ нової школи” (колектив авторів Дрожжина, Дубовик, Єрко, Забуга, Малахова, Марущенко, Михайловська, Салахова, Селіваненко).

Відповідно до цієї експертизи:

а) хлопчик не має поводитися як лицар, а дівчинка як панночка, бо це “несучасні поведінкові стандарти”;

б) дівчинка з лялькою; хлопчик, що допомагає нести вудочки; чоловік, що прагне офіцерської служби, чи чоловік, що ремонтує майданчики, — це “погані гендерні стереотипи”;

в) мама, що миє дівчинку чи нарізає капусту, і тато, що робить полички в гаражі, — це “хибні гендерні стереотипи”;

г) найсвятіші номен “мама”, “тато”, “батьки” — це “дискримінація за сімейним станом”, тому тепер можна вживати лише субстантиви *рідні* і *близькі*;

г) гасло “здоров’я дитини — багатство родини” виявилось “дискримінацією щодо інвалідів”;

д) люди на тлі пейзажів — це “гендерне навантаження”, якого слід уникати... і врешті вершина “експертизи” — це, як завжди, мовне питання: “мова наша — солов’їна” — це “дискримінація за етнічною ознакою”, бо носії інших мов не називають їх солов’їнами... І цей перелік не має меж...

Водночас за цим експериментом над нашими дітьми під терміном “гендер” стоїть і політична партизанка, себто ГО — Громадська організація “Крона. Гендерний інформаційно-аналітичний центр”, а також спільнота (чи ліпше — секта за гроші) EdCamp Ukraine. Ідеологом цього гендеризму є Олена Малахова, раднича міністерки освіти Л. Гриневич, доцент Харківського національного педуніверситету ім. Г. Сковороди.

Отже, про “антидискримінаційну експертизу” в окремо взятому “Вступі до історії” для 5 класу (11). Що досліджує експертка, аспірантка з Херсонської академії неперервної освіти Л. В. Остапенко? Її цікавить співвідношення чоловічих та жіночих образів, випадки вживання **фемінітивів**, порушення рівності обох статей, переважання андроцентризму і винятковий термінний винахід у соціолінгвістиці “дискримінаційна мова” (всі терміни взято з експертизи!). Експертка має суттєві зауваження до малюнків, де зображені чоловіки та жінки за притаманною для них працею:

чоловіки працюють технічними знаряддями, жінки готують їсти та жнуть серпами — це обізнано “гендерною стереотипізацією та сегрегацією” та рекомендовано “прибрати” (хоч, прибрати, звісно, можна хіба в хаті чи гаражі). Зображення корінного племени сивої давнини експертка потрактувала як “*прояв сексизму*”.

Не аналізуватимемо інвектив експертки на національний складник освіти, позаяк вони перебувають поза об’єктом нашого аналізу, а зосередимося на походженні самого терміна гендер, за яким, як бачимо, “антидискримінатори” від освіти насправді приховують дискримінацію національних і соціостатевих прав українців.

Звідки взявся термін гендер і що він означає?

Первісне значення терміна гендер в англійській мові (як і в латинській *genus*) — лінгвістичне:

gender [ˈdʒendə] n1. грам. рід; feminine ~ жіночий рід; masculine ~ чоловічий рід; neutral ~ середній рід; 2. жарт. статъ; 3. сорт, вид; 4. -bender розм. людина, зовнішність і поведінка якої сексуально двозначні; gender [ˈdʒendə] v поет. породжувати (АУС, с. 550).

В українській мові цей термін фонетично пристосовано через звук [r], а не [r], з огляду на правописний припис від 2019 року: “Звук [r] та близькі до нього звуки, що позначаються на письмі буквою g, звичайно передаємо буквою g: авангард, агітація, аеросор та ін.” (10, с. 149).

Як засвідчує етимологічний аналіз, в основі цього поширеного тепер англізма насправді лежить грецизм γένος “рід”. Проте у відомому тепер значенні як “носії спадковості” його вперше вжив **1909 року** данський учений Йогансен (нім. Gen, англ. gene) (ЕСУМ 1, с. 493). Натомість вперше термін гендер як *соціально-культурну, а не лише біологічну статъ* запровадив до наукового обігу американський психоаналітик Роберт Столлер (Robert Stoller, 1924–1991) наприкінці 60-х років ХХ ст.

За іншою версією, поява терміна гендер пов’язана з англомовними феміністками, які в 60-ті роки минулого століття розширили значення поняття “гендер” від граматичного роду до опису чоловічої та жіночої поведінки (8, с. 45–46): **себто від лінгвістичного граматичного роду до інструменту в руках феміністок**. Концепція гендеру стала загальноновизнаним досягненням неофеміністського руху, що розгорнувся в 1960–70-х роках на Заході (6, с. 8). Нагадаємо, що українці мають свою глибоку історію феміністичного руху, пов’язану з іменами видатних українських інтелектуалок другої половини ХІХ — початку ХХ ст. Олени Пчілки, Наталі Кобринської, Софії Окуневської, Ольги Кобилянської, Лесі Українки та багатьох інших, провідною рисою яких була боротьба водночас за національні права,

невіддільні від інших і незамінні жодними іншими.

Згодом поняття гендеру увійшло до судового вжитку завдяки судді Верховного Суду США Рут Гінзбург як протиставлення до лексеми секс. За порадою свого секретаря, вона почала використовувати “гендер” замість слова sex (тобто “*біологічна статъ*”), щоб це не збивало з пантелику учасників судового процесу: “Хіба ви не знаєте, що ці дев’ять чоловіків [інші судді Верховного суду], коли вони чують це слово, їхня перша асоціація зовсім не та, що ви хотіли б, щоб вони думали” (2).

Таким чином, лексема гендер у протиставленні з лексемою секс здобула свою окрему семантичну нішу, з огляду на зміну соціальних взаємин між чоловіками і жінками: “Слід розрізнати поняття “статъ” і “гендер”. Термін “статъ” вживається для позначення біологічних, анатомічних, фізіологічних відмінностей між жіночим та чоловічим організмами, що виражаються різною

postatъ пов’язані зі stati “стати” (ЕСУМ 5, с. 402). Відомо, що зі словом *гендер* вже розвинулися широкі синтагматичні зв’язки на зразок *гендерна ідентичність, гендерна компетентність, гендерна культура, гендерна нерівність, гендерна сліпота, гендерна сегрегація* та ін. (8, с. 51–88), проте у всіх тих випадках прикметник *гендерний* можна заступити похідником *соціостатевий*.

В одному зі значень англійським відповідником до українського слова *статъ* є *sex* [seks] n **1.** статъ; **female** ~ жіноча статъ; **male** ~ чоловіча статъ; **the fair** ~ прекрасна статъ, жінки; **the gentle/ the soft, the weak** слабка статъ, жінки; **the ~ жарт.** жінки; **the sterner, the stronger** ~ сильна статъ, чоловіки; **member of the opposite** ~ представник протилежної статі; **2.** секс, статеве життя (АУС, с. 1275).

У другому значенні англійське *секс*, що утворене способом скорочення словосполуки “sexual intercourse” (“статеві зносини”),

вперше для позначення статевого акту використав **1900 року** у своїх працях англійський романіст-фантаст Г. Дж. Велс (*Herbert George Wells, 1866–1946*) (7). Поширення цього слова, очевидно, посприяло вживання його в скандальному на той час романі видатного англійського письменника-модерніста Д. Г. Ловренца (*David Herbert Richards Lawrence, 1885–1930*) “Коханець леді Чаттерлей”, що вийшов у Флоренції 1928 року. В Англії роман був заборонений через надмірні сексуальні сцени і вийшов лише 1960 року. В Україні розкішний переклад твору з використанням пребагатої української лексики любовного призначення здійснила славетна перекладачка і літературознавець Соломія Павличко 1999 року.

Джерело цього слова — латинізм *sexus* (“статъ”, пізньолатинське *sexualis* “статевий”), що походить від дієслова *secare* “сікти, різати, відрізати” з первісним значенням “відділення, відсічення, поділ на чоловіче і жіноче” (пор. москов. “пол” — буквально “половина”) (ЕСУМ 5, с. 206). Отже, слово “секс” первісно пов’язане з ідеєю поділу, а не єдиності. Так відбувся історичний переворот значень.

Серед українських відповідників до *сексу* в другому значенні — *статеві зносини, злягання* (5, с. 409), *любоці* (за аналогією до *гордоці, заздроці, солодоці* та ін.). Є, звісно, і жаргонна лексика, де процес статевого акту називають: *боротися, вдути, грати, взути, жарити, жигати, журити, оформляти, мочити, педрати, пекти, перепихнутися, поштракати, трахати* та ін. (9, с. 422).

Отже, поняття *гендеру* виникло в англомовному світі як психоаналітичний термін для розмежування біологічної та соціокультурної природи жіночо-чоловічих взаємин. *Гендер* про-

тиставлено *статі* як соціом природі. Статъ передбачає синтагму *статевий розвиток*, що корелюється із запозиченням *секс* як “статеве життя”. Відтак цей термін у 60-х роках ХХ століття підхопила течія неофемінізму, що має виразний вульгарізаторський та експансивний характер, звідки, на нашу думку, запроваджений до правопису 2019 року припис щодо беззастережного використання фемінітивних суфіксів -к-, -иц-(я), -ин-(я), -ес-(10, с. 35). Підтверджує цю думку і “Словник гендерних термінів”: “Фемінітиви часто використовують для боротьби з гендерною сліпотою та для посилення гендерної чутливості. На думку деяких феміністів, сучасні мовні норми сприяють дискримінації жінок і завищенню значущості чоловіків, у той час як завдання фемінітивів — відновити гендернолінгвістичну рівність” (8, с. 255).

З огляду на термінне навантаження лексеми *гендер*, пропонуємо як синонімічний варіант вживати наш новотвір композитної будови *соціостатъ*, *соціостатевий* та, звісно, не забувати, що новонароджене у ХХ столітті слово *секс* у значенні “статевого акту” має прекрасний український відповідник *любоці*, окрім цілої низки просторічних, а часом і вульгарних лексичних одиниць, про що зазначено вище.

Література

1. В Україні планують розробити Стратегію впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року.
2. Гендер. / Вікіпедія.
3. Експертиза шкільних підручників.
4. Етимологічний словник української мови: у 7-ми т. За ред. О. С. Мельничука. К.: Наукова думка, 1982–2012. Т. 1–6 (ЕСУМ).
5. Караванський Святослав. Практичний словник синонімів української мови. 5-те видання, опрацьоване і значно доповнене. Львів: БАК, 2014. 544 с. (КПССУМ).
6. Реалізація гендерної політики в управлінні освітою: навчально-методичний посібник / за заг. ред. Протасової Н. Г., д. пед. наук, проф. Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 176 с.
7. Секс. / Вікісловник.
8. Словник гендерних термінів. Укладач З. В. Шевченко. Черкаси: видавець Чабаненко Ю., 2016. 336 с.
9. Ставицька Леся. Арго, жаргон, сленг. Київ: Критика, 2005. 464 с.
10. Український правопис. Харків: “Фоліо”, 2019. 348 с.
11. Фаріон Ірина. Дискримінація українців в “антидискримінаційній експертизі” шкільних підручників від Міносвіти і науки.

* “Деофшоризація” (англ. de-offshoring, от слова offshoring) — це проведення державою комплексу заходів у законодавчій, правовій та інформаційній сферах задля зниження або виключення подальшої залученості в національний господарський обіг резидентів під виглядом іноземних осіб або з використанням іноземних правових конструкцій, які переслідують переважно незаконні або недобросовісні цілі (2).

участю чоловіка та жінки у репродуктивному процесі, відмінними геніталіями, набором хромосом. Якщо біологічна статъ дається людині від народження, то гендер конструюється соціально та зумовлюється культурою суспільства в конкретній історичній період. Гендер — це соціальна статъ, що формує поведінкові, культурні, психологічні, візуальні та інші соціально-культурно зумовлені відмінності між чоловіками та жінками” (8, с. 46).

З огляду на це визначення, пропонуємо відповідником до терміна гендер або серед його синонімів складний іменник з прозорою етимологією **соціостатъ** і його похідник **соціостатевий** (з відповідним наголосом, щоб забрати асоційованість із статевий “сексуальний”).

Наше слово *статъ* як сукупність ознак організму, якими розрізняють чоловічі і жіночі особи (звідси похідник *статевий*), походить від с.-цсл. *postatъ* “частка, доля, напрям” < *статъ*,

“Без жінок не було б боєздатної повносілої Повстанської Армії. Вони були її зв'язком, ліками, молитвою, хлібом і кров'ю”.

Галина ДАЦЮК,
журналістка

“Жіноча справа” Незабуті історії учасниць підпілля ОУН станиці села Кордишів на Шумщині

Таке от диво – авторські примірки (Галина Дацюк, Анатолій Лукашук, “Жіноча справа”, “Букрек”, 2021) – одержала на Різдво. Книжка про жіночу станицю ОУН мого рідного села Кордишів, яка діяла у 1943–1946 рр. І сьогодні від ранку думаю про них. Про зовсім юних кордишівлянок, які 80 років тому творили Дух Різдва, колядку, очікували Дива. Але прийшли радянські окупанти, і дівчата стали на боротьбу з тоталітарною системою.

Робота над книжкою була болючою і захоплюючою. Історії підпільниць відкривали незнайоме досі село, у якому діяла потужна Організація, що ставила за мету здобуття Самостійної України. Каральна система нової окупаційної влади жорстоко розправлялася з підпіллям. Усі учасниці, яким ледве виповнилося 17–18 років, були заарештовані і відправлені в Сибір. Виселили і їхні родини від найменшого до найстаршого...

Ми творили книжку удвох з моїм побратимом краєзнавцем Анатолієм Лукашуком. Дякую, дорогий Анатолію, що розпочав! Надсилав щойно відкриті в обласних архівах СБУ і МВС України слідчі справи, я рясно окроплювала їх слізьми і корвалолом і творила тексти. Багато пригадувалося, бо ж героїні жили поруч, повернувшись у Кордишів після ГУЛАГу і заслання. Це були мами моїх однокласниць і однокласників, які ніколи не відкривали цієї сторінки... Незабуті історії під назвою “Жіноча справа” друкувалися в липні-жовтні у тижневику “Слово Просвіти”, за що безмежно дякую головної редакторці пані Любові Голоті, яка підтримувала і заохочувала. Дякую

Їхні історії – піднесені й трагічні. Романтички, вони не вірили, що за кілька записок, покладених у дупло липи, вив'язаний светр чи зібрані хлібини для побратимів можна заробити 25 років каторги в Сибіру. Не вірили, що переживуть допити й табори. Мали сумнів, що комусь буде цікава й потрібна їхня правда. Але завжди вірили в Україну, тому хоробро виступили проти тоталітарного режиму за її свободу. Напередодні 80-ліття УПА їхня правда виходить з підпілля на сонце, щоб засвідчити: без жінок не було б боєздатної повносілої Повстанської Армії. Вони були її зв'язком, ліками, молитвою, хлібом і кров'ю.

керівниці проекту Марині Олександрівні Ягодинській, директорці Тернопільського обласного центру охорони та наукових досліджень пам'яток культурної спадщини. Це дивовижна науковиця, яка багато років очолює археологічні розкопки в Кордишеві, відкриваючи тисячолітні пласти культури та історії села. Дякую прекрасній директорці ВД “Букрек”, моїй подрузі Дарині Максимець і всій творчій команді, які вклали цей подарунок у скриньку “Нової Пошти” хвилина в хвилину! Дякую талановитій художниці

Анні Андрееві, яка відчула кожну долю. Дякую родинам учасниць підпілля, які ділилися світлинами і спогадами, – Вірі Романовій, Любові Гончаренко, Ользі Дацюк. Книжка на Різдво – Божий промисел для усіх причетних до неї – на землі. І для світлої пам'яті дорогих моїх відважних землячок.

Любов Голота, письменниця:

Це справді різдвяне диво, яке сягає у відкриті небеса над Кордишевим, Чернівцями і всією Україною. Думаю, що радіє душа

Олени Федорівни Кузьменко (в дівочтві – Бойко з Великого Кропивника, Івано-Франківщина), яка мені в 70-х потроху, обережно розказувала про УПА і про свою ув'язнену долю, усміхається духовне серце мами моєї подруги Галі Савченко (хай царствуй!) пані Ніни Стрільчук, зв'язкової УПА з Тернопільщини, що зберегла завзяту українську впертість до останніх своїх земних днів.

Багато публікацій, книжок незалежного 30-річчя дали мені розуміння, що то був справді народний рух опору – за Україну.. Ваша книжка в цьому ряду стала (наче в кіно) дуже своєрідним укрупним кадром: це про звичайних жінок звичайного волинського селища (я не про історію загалом), які робили все, що могли – для України, віддавали все, що мали – Україні, не вглибаючи в подробиці, не запам'ятовуючи імен, воістину, як в євангелічній пораді: аби ліва рука не знала, що чинить права. Всі ці дівчата раптом стали для мене якимось дав-

нім апокрифом – невісти без наречених, зражені і запродані своїми ж односельцями (від них залишилися клочки, присвоєні катами), мучениці, які не розуміли своєї вини, вигнанниці, яким не давали прихистку в їхніх же порожніх хатах місцеві владці... Врешті, як буває у мучеників за віру і героїв, що її обороняють, перемогли ці юнки. Напилися води з дідівських криниць. Затопили в бабiniх печах. Посадили свої сади. Народили дітей...

Вибачте що не втрималася від пафосу: Різдво таке, воно має свій пафос, бо несе усім нам надію перемоги Життя над Смертю. Власне, це й тримало на силі Ваших землячок. І нинішніх землячок, для яких Ви зробили Добро. Так, справжнє добро виростає з грудки болю і зернини любові. А у Вас того болю і тієї любові – ще досить, на многії десятиріччя, аби виписати його на білім папері... Вчинили діжу, то маєте завдати й хліби...

Дякую всім причетним до книги. Хай звучить для всіх різдвяний кондак: “Слава у вишніх Богу і на землі – мир!”

Микола Тимошук, професор:

Це без перебільшення живий пам'ятник не лише волинському Кордишеву, а й усім тим сотням тисяч чистих і світлих душ, хто під прапорами ОУН, УПА свідомо й самозречено боровся за українську Україну. І такою запізною Правдою про них, уречевленою в такій дивній Книзі, ці душі ніби причастилися й просвітліли напередодні найдобришого, найоптимістичнішого для українців Різдвяного Дня. Доеднуюся до кола тих, хто щиро радіє за таку знакову книжкову новинку!

Валентина СЕМЕНЯК

По-справжньому творчість Неоніли Крем'янчанки відкрила для себе після подій на Майдані. Це була книга “Рабів до раю не пускають”, на презентацію якої письменниця запросила у Тернопільську обласну наукову бібліотеку. Тримаю в руках її нове ошатне видання. “Гроно калини на долоні” – це реальні історії про українських воїнів-героїв, військових медиків, капеланів, волонтерів і всіх, хто наближає перемогу. Живемо у непростий час, коли війна триває не лише на Сході України, а й за душі кожного з нас.

Іноді можна почути, що сучасний український читач став перебірливим і не дуже хоче читати патріотику, незважаючи на те, що восьмий рік живемо “у війні”. Однак, з якого боку і як на це подивитися: багато запитань, але й багато відповідей.

У творчому доробку згаданої письменниці чимало патріотичних книг: “Живу Тобою, Україно!” (серія “Тернопільська обласна організація НСПУ”). Передували їй “Орлине гніздо” (1995), “Було в матері три сини” (1999), “Зорепад любові” (2013), “Заробітчанське щастя” (2017). До слова, збірка легенд “Орлине гніздо” має вже четверте видання! – джерело невичерпної народної мудрості, високого духу і незнищен-

“Гроно калини на долоні”

ної моралі, у них – душа народу України. Із фольклорної спадщини ми дістаємо знання про наших предків, їхнє прагнення до волі, незалежності. Оповіді вчать нас бути патріотами України, шанобливо берегти й популяризувати пам'ятки минулого”. Свою книгу пані Неоніла присвятила рідній

матусі, у минулому вчительці української мови і літератури, відомій просвітянці – Лілії Слідзинській, яка з раннього дитинства вчила її любити рідну землю, рідну мову, народні звичаї, історію та пісню України.

Нарешті згадана – “Гроно калини на долоні” (написи та опо-

відання). Тут багатство різноматичних розділів: “Це – мій прапор!”, “Розвідники і сапери”, “Герої твої, Україно!”, “Кіборги”, “Фронтові медики”, “Волонтери, Ангели-охоронці українського війська”, “Добро і зло”, “Жінки України” (Мужність, вірність і любов), “Україна – понад усе!”, “Ми вміємо перемагати!”.

Кожний нарис та оповідання має конкретну присвяту. Разом їх – 68. Логічним завершенням книги є нарис про “Пантеон Небесних лицарів України”, присвячений настоятелю парафії святого великомученика Дмитра Солунського у селі Лішня Кременецького району, будівничому Пантеону на честь полеглих українських воїнів, військовому капеланові й волонтеру, протоієрею Православної Церкви України Андрієві Любуно.

Читала жадібно, бо відвідувала це святе місце, коли тільки закладались перші камені майбутньої каплиці, коли “золото-медові” образи для місцевої церкви творив народний художник України Богдан Ткачик. В середині каплиці – гранітні плити з іменами полеглих на Сході бійців зі всіх областей України. Шороку 7 серпня, у день святої праведної Анни – покровительки родини, біля

каплиці проходить Всеукраїнська проща, на яку з'їжджаються сотні людей. І яким було моє здивування, коли мені написала з Черкащини незнайома – Тетяна Буга. З'ясувалося, що ми з нею родина. Моя рідна бабуся по батькові доводиться їй рідною прабабусею. Але це окрема історія. Почали обмінюватися родинними світлинами і “супроводжувати” їх підписами. І ось під однією я прочитала: “Це ми з друзями, опікуємося родинами загиблих хлопців на Сході. Я їх всіх люблю! А ось цьогорічне паломництво в село Мала Іловиця, що на Тернопілі, на батьківщину Амфілохія Почаївського. Я супроводжувала дітей як медик і дивилася за ними як мама”...

Пані Неоніла не дарма взяла псевдо Крем'янчанка, бо у своїх національних та патріотичних переконаннях тверда і міцна як легендарний камінь (кремень), на честь якого названо Кременець, звідки авторка родом. За фахом вчителька. Однією із перших ще у 1999 році надрукувала книгу нарисів та оповідань про боротьбу УПА на Тернопілі, яку у 2009 році перевидав Інститут Історії України НАН України в збірнику “Нескорена Кременеччина у першій по-

ловині ХХ століття. На мою думку, книга “Гроно калини на долоні” має бути настільною у кожного українця. Але це за умови, якщо її профінансувала б держава. Наразі невеликий наклад з'явився завдяки власним коштам авторки. До слова, кожну дванадцятку книгу письменниця дарує воїнам-ветеранам, які постраждали під час російсько-української війни.

Дякуємо нашим авторам, читачам, передплатникам, просвітянам, які жертовно підтримують тижневик “Слово Просвіти”, ділячись з нами своїми коштами. Батато з них роблять це постійно. Доземний Вам уклін!

Тижневик “Слово Просвіти” — один із небагатьох нині існуючих островів незалежного українського слова в інформаційному морі — за певного “сприяння” нашої влади опинився на межі припинення свого існування. Ті, хто любить, шанує і цінує українське правдиве і об’єктивне слово, допомагають тижневику. Завдяки пожертвам ми протрималися до кінця цього року. Сподіваємося, що й у 2022 році ми будемо з вами. Фінансова підтримка видання — це вагомий внесок в українську справу. Тож подаємо Вам наші банківські реквізити:

АТ “Альфа-Банк”, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

На наше прохання про допомогу за період з 1 січня по 28 грудня 2021 року відгукнулися:

1. Петришин Володимир Євгенович — 500 грн.
2. Петренко Петро Петрович — 300 грн.
3. Гальченко Сергій Анастасійович — 1000 грн.
4. Шемчук Валентина Олександрівна — 300 грн.
5. Ханенко Зоя Іванівна — 500 грн.
6. Поліщук Георгій Михайлович — 150 грн.
7. Кобзар Віктор Володимирович — 200 грн.
8. Хейлик Ярослав Сергійович — 300 грн.
9. Волковецький Ярослав Степанович — 1000 грн.
10. Волковецький Данило Степанович — 1000 грн.
11. Волковецький Степан Васильович — 1000 грн.
12. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
13. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
14. Гриник О. М. — 2000 грн.
15. Мороз Лариса Захарівна — 700 грн.
16. Зайцева Яна Анатоліївна — 500 грн.
17. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
18. Мужук Леонід Петрович — 1000 грн.
19. Столярова Анна — 500 грн.
20. Шмигельський Іван Васильович — 500 грн.
21. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
22. Гриник О. М. — 2000 грн.
23. Мороз Лариса Захарівна — 700 грн.
24. Зайцева Яна Анатоліївна — 500 грн.
25. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
26. Мужук Леонід Петрович — 1000 грн.
27. Столярова Анна — 500 грн.
28. Шмигельський Іван Васильович — 500 грн.
29. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
30. Гриник О. М. — 2000 грн.
31. Мороз Лариса Захарівна — 700 грн.
32. Зайцева Яна Анатоліївна — 500 грн.
33. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
34. Мужук Леонід Петрович — 1000 грн.
35. Столярова Анна — 500 грн.
36. Шмигельський Іван Васильович — 500 грн.
37. Мельниченко В. Ю. — 1000 грн.
38. Григоренко Віктор Якович, Григоренко Людмила Іванівна — 200 грн.
39. Сербенська Олександра, Рибак Оксана Зіновіївна — 500 грн.
40. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
41. Колесникова Марія Петрівна — 200 грн.
42. Кабин Роман Васильович — 200 грн.
43. Музиченко Олександр Дмитрович — 800 грн.
44. Кондратович Олександра Павлівна — 500 грн.
45. Качуровська Н. — 300 грн.
46. Воротинцева З. І. — 300 грн.
47. Гураль О. В. — 1000 грн.
48. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
49. Татарин Віра Іванівна — 200 грн.
50. Довганюк Ігор Дмитрович — 150 грн.
51. Головка М. — 600 грн.
52. Мельниченко В. Ю. — 1000 грн.
53. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
54. Кропивницька Мар’яна Андріївна — 800 грн.
55. Стебловська Леонілла Петрівна — 100 грн.
56. Лизанчук Василь Васильович — 500 грн.
57. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
58. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
59. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
60. Кравченко Галина Семенівна — 1000 грн.
61. Бондарчук Андрій Іванович — 1000 грн.
62. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
63. Верещагіна Алла Романівна, Верещагін Борис Романович — 600 грн.
64. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
65. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
66. Олещук Ігор Андрійович — 250 грн.
67. Дацюк Галина Іванівна — 500 грн.
68. Глушко Олена Володимирівна — 400 грн.
69. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
70. Саковський П. Г., Саковська В. В. — 300 грн.
71. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
72. Гребельник Н. — 500 грн.
73. Ющенко М. — 206 грн.
74. Передерій О. О. — 500 грн.
75. Іваненко Олександр Пилипович — 1000 грн.
76. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
77. Столярова Анна — 300 грн.
78. Лупій Олександр Васильович — 1000 грн.
79. Мовчан Павло Михайлович — 9500 грн.
80. Романько Валерій Іванович — 500 грн.
81. Ситник Віктор Тимофійович — 500 грн.
82. Левчук Георгій Дмитрович — 500 грн.
83. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
84. Голомша Микола Ярославович — 10 000 грн.
85. Нарепеха Ірина Адамівна — 280 грн.
86. Петренко Петро Петрович — 300 грн.
87. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
88. Омельчук Роман Юстимович — 1000 грн.
89. Колеснікова Марія — 200 грн.
90. Давиденко Валентина Іванівна — 500 грн.
91. Чортківський гуманітарно-педагогічний коледж — 500 грн.
92. Козак Сергій Борисович — 1000 грн.
93. Ткаченко Анатолій Григорович — 300 грн.
94. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
95. Юхно І. О. — 200 грн.
96. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
97. Музиченко Олександр Дмитрович — 800 грн.
98. Шульга Борис Дмитрович — 400 грн.
99. Стасик Юлія Іванівна — 100 грн.
100. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.
101. Панченко Володимир Олександрович — 400 грн.
102. Кабин Роман Васильович — 200 грн.
103. Ігнатенко Леонід Миколайович, Мьяльніца Георгій Пилипович, Мьяльніца Лідія Василівна — 2000 грн.
104. Касьяненко Марія Степанівна — 200 грн.
105. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
106. Голомша Микола Ярославович — 2000 грн.
107. Фиряєва Оксана Валеріївна — 500 грн.
108. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
109. Святченко Володимир Григорович — 500 грн.
110. Боцій Семен Кирилович — 400 грн.
111. Мовчан Павло Михайлович — 5000 грн.
112. Філіпчук Георгій Георгійович — 5000 грн.
113. Дудикевич Зірка Михайлівна, Дудикевич Олександра Всеволодівна — 500 грн.
114. Ткаченко Анатолій Григорович — 100 грн.
115. Мовчан Павло Михайлович, Голота Любов Василівна — 7400 грн.
116. Ковтун Олена Юріївна — 300 грн.
117. Матіюк Олег Георгійович — 200 грн.
118. Ілюшик Григорій Якович — 200 грн.
119. Ганушевич Людмила Віталіївна — 1000 грн.
120. Верчик Антоніна Володимирівна — 200 грн.
121. Старюк Н. В. — 500 грн.
122. Мельниченко Володимир Юхимович — 1000 грн.
123. Митюк Олександр Вікторович — 500 грн.
124. Буряк Юрій Григорович — 4000 грн.
125. Бондаренко Лілія — 700 грн.
126. Дурбак Борис Олександрович — 300 грн.
127. Черняхівський Олексій Іванович — 1000 грн.
128. Дорошенко Лідія Андріївна — 450 грн.
129. Ситник Віктор Тимофійович — 500 грн.
130. Ігнатенко Леонід Миколайович — 1000 грн.
131. Мовчан Павло Михайлович — 1500 грн.
132. Бондарчук Андрій Іванович — 1000 грн.
133. Воротинцева З. І. — 400 грн.
134. Канцер Микола Іванович — 500 грн.
135. Скупейко Лукаш Іванович — 500 грн.
136. Голомша Микола Ярославович — 10000 грн.
137. Нестерчук Микола Трохимович — 5000 грн.
138. Фещенко Олена Василівна — 2000 грн.
139. Кирилюк Євгенія Олександрівна — 200 грн.
140. Івашків Г. І. — 500 грн.
141. Ругляк Георгій Васильович — 200 грн.
142. Горак Н. Л. — 500 грн.
143. Петренко Петро Петрович — 400 грн.
144. Ілляшенко Галина Феодосіївна — 500 грн.
145. Живилко Віталій Петрович — 500 грн.
146. Бурштинська Христина — 1500 грн.
147. Олещук Ігор Андрійович — 250 грн.
148. Васильчук Святослав Карпович — 1000 грн.
149. Гуменюк Олександр Володимирович — 200 грн.

В останній тиждень надійшли кошти від:

150. Кондратович Оксана Олексіївна — 500 грн.
151. Качуровська Н. І. — 300 грн.

Імена благодійників нашого тижневика за 2020 та 2021 роки читайте також на сайті

“Друковане слово Івана Огієнка пронизане щирістю, небайдужістю до побаченого, а ще підкріплене яскравою художньою образністю”.

Володимир СВЯТНЕНКО,
м. Брусилів

Іван Огієнко змалечку виховувався на цінностях, возвеличених у легендах, козацькому фольклорі, народних піснях, а його життєві ідеали утверджувалися в суспільному протистоянні правди й обману, радості й горя, багатства й бідності, добра й зла. Уже в дитинстві він відчув усю красу художнього слова, зумів углядіти силу, витонченість і неповторність живої літературної мови для майстерного творення образів. Його чіпка пам'ять назавжди закарбувала незабутні враження тієї непростої історичної доби, тому в прискіпливий до дрібниць мистецькій уяві письменника постійно поставали щоденні турботи матері, родичів і односельців, затишок старенької батьківської хати, мальовнича природа рідного краю.

Забашта – найдавніший куток Нової Брусилівки, де при дорозі, що вела на Івницю, стояла маленька дерев'яна хатина, вкрита соломомою. Видовжена до городів, висунута майже до самої вулиці причілкою з низькими вікнами, що ледь не торкалися призьби, вона привертала увагу високою ялиною посеред двору. Тут 2 (15) січня 1882 року в сім'ї колишнього солдата царської армії Івана Андрійовича Огієнка (по-вуйчому Рульки) народився найменший син Івасик, якому судилося стати незгасним світочем української культури. В автобіографічній поемі “На Голоті” митрополит Іларіон так згадує батьківську хату:

Оця хатинка при дорозі
Навіки пам'ятна Борині,
Бо тут його дитячі нози
Ходили, наче по Святині.

Навпроти Огієнкової хати ріс березовий гайок, що впритул підступав до Мішанської вулиці – єврейського кварталу з великими дерев'яними будинками на кілька квартир. Допитливий Івасик проводив багато часу з місцевими єврейськими дітьми, завдяки яким опанував іврит. У подальшому підтримував дружні стосунки із земляками-євреями, про що, зокрема, свідчить його листування за 1910–1912 рр. з Дувідом та Генею Турбовськими із Брусилівки, а також із Пашею Марховською з Ревеля (нині Таллінн).

З юних літ Іван Огієнко виношував мрію звертатися до Бога рідною мовою, бо церковнослов'янщина була важкою не лише селянам, а й інтелігенції. Коли став професором, то розпізнав недосконалість українськомовних текстів Святого Письма авторства П. Куліша, І. Нечуя-Левицького, І. Пулюя. Тоді й усвідомив необхідність перекладу Біблії живою літературною мовою. Він добре розумів, що Біблія – це

Письменник Іван Огієнко

У сучасному інформаційному просторі Івана Огієнка представляють передусім як науковця, православного митрополита, міністра уряду УНР, ректора Кам'янець-Подільського університету, а також автора найбільш поширеного перекладу Біблії українською мовою. Натомість літературна спадщина видатного українця досі вивчена недостатньо. Дотепер твори Івана Огієнка не внесені до шкільних і університетських програм (за винятком кількох спеціалізованих курсів з підготовки філологів), їх майже не перевидають, а відтак вони невідомі широкому колу поціновувачів красного письменства. Заслужують на повагу огієнкознавці М. Тимошик і Є. Сохацька, літературознавці В. Атаманчук, В. Біляцька, В. Поліщук і Н. Лізниченко, які намагаються популяризувати художню творчість митрополита Іларіона. Втім, це ще далеко не та увага, якої варта різножанрова література майстра слова, бо, наприклад, його поеми та церковні вірші, де високі моральні ідеали утверджуються не проповіддю, а пером письменника, цілком могли б заповнити порожнечу духовної літератури сьогодення.

книга, яка серед усіх народів найбільше шанується, тож намагався найточніше передати зміст оригіналу, особливо дбаючи про змістову точність багатозначних слів. І. Огієнко прагнув забезпечити її переклад природною м'якістю, чарівною милозвучністю і співучістю мови, щоб вона довго служила рідному народові. Про свою двадцятирічну працю митрополит Іларіон розповідає в поемі “Свята Біблія відвічна” (1962).

Я все життя орав та сів
І обробляв Господню ниву,
І дух святий на поміч вів,
І думку яру, й думку сиву!
Перекладав я слово Боже,
Святу Біблію відвічну
На слово наше, рідне й гоже
Сильне, як меч той обосічний...

Щойно Івасик освоїв абетку, то захопився читанням. Він брав газети у сусідських ремісників під “чесне слово”, що наступного дня поверне. Коли йому виповнилося тринадцять років, то неабияк подивував рідне містечко, передплативши журнал “Сельській вестник”, а в п'ятнадцять друкує в ньому свою першу замітку “Как живут крестьяне?”

На творчий розвиток Івана Огієнка великий вплив мав учитель Іван Григорович Сливка, який по-батьківськи, опікувався здібним учнем. Він давав йому книги і допомагав з віршуванням. І ця невичерпна цікавість до друкованого слова, що зродилася в провінційному містечку в злиднях і голоді Огієнко проніс усе своє життя. Підтвердженням цього слугує фрагмент листа професора від 22 квітня 1946 року до відомого російського книгознавця Миколи Рубакіна: “В 1904 году, когда я был студентом II курса историко-филологического факультета Киевского университета, шел я один раз купить себе галоши. Рядом с магазином галош был книжный магазин Оглоблина, а в витрине выставлена была книга Н. А. Рубакіна “Среди книг”. Я купил книгу и остался без галош, ибо на них у меня денег уже не было. Иногда моим ногам было холодно, но с книгой тепло было на душе. Все это я вспомнил, когда не по своей вине я очутился на чужбине в Лозанне и стал пользоваться Вашей ценной библиотекою...” [Листування митрополита Іларіона (Огієнка) / Упорядник о. Юрій Мицик. – К.: Вид. дім “Кисєво-Могилянська академія”, 2006. – С. 16].

Визначальною подією в житті студента Огієнка стала зустріч із професором В. Петретцом. Іван брав участь у засіданнях його “Семинару російської філології” (1907–1914), що переріс межі гуртка і став відомим центром дослідження літератури Давньої Русі. Тут брусилівець опанував основи книгознавства, архіво- та бібліотекознавства, сформувався як учений, найперше історик і лінгвіст.

На студентські роки припадає початок журналістської і громадської діяльності

Івана Огієнка. Він співпрацював з редакціями газет “Громадська Думка” й “Рада”, з громадськими організаціями – Товариством “Просвіта” та Науковим товариством імені Тараса Шевченка. У цей період з'являються його перші художні твори.

Загалом ранню літературну творчість Івана Огієнка (1905–1914) можна умовно розділити на чотири групи.

Перша. Поезія. Вірші брусилівського поета, які він підписує літературним псевдонімом Іван Рулька, друкувалися в газеті “Громадська Думка”, у періодичному виданні “Нова Громада”, поетичних збірниках “Терновий вінок” і “Розвага”, їх також було введено в поетичну антологію за редакцією Олексі Коваленка “Українська Муза”. Мотиви душевного смутку, печалі, безвиході, болісних розчарувань, тривожного очікування чергової невдачі, а то й біди, наявні в більшості поетичних творів молодого Огієнка (“Життя голодне, одиноке”, “Я квітку барвисту в садку посадив”, “Могутній орел”, “Мої пісні”, “Все падає листя”, “Давно це було”).

1906 р. газета “Громадська Думка” надрукувала вірш “Не питай”, якому в майбутньому судилося стати народною піснею. Ще одна українська пісня досі не відомого авторства “Ой, у вишневому садочку”, очевидно, також належить перу Івана Огієнка. Першим, хто висловив таке припущення, був письменник Олексій Опанасюк. У книжці “Іван Огієнко та літописний Воздвижень з його окресами. У спогадах, документах, оповідях, версіях” (2011) він навіть надрукував для порівняння два варіанти тексту романсу – огієнківський і народний. Добре пам'ятаю, що за мого дитинства у Брусиліві на весіллях літні жінки й бабусі зверталися одна до одної із проханням: “Нумо, Рулькину заспіваймо!” А потім зачинали:

Ой у вишневому садочку,
Там соловейко щебетав.
Додому я просилася,
А він мене все не пускав.

Друга. Оповідання, образки. У невеликих прозових творах Іван Огієнко постає справжнім майстром пера. Його герої – добре знайомі люди або й він сам, наприклад в оповіданні “На щедрий вечір”. У ньому йдеться, що маленькому Івасикові випала важка сирітська доля і одні з матір'ю чоботи. Коли мати пішла до знайомих заробити чогось істинного на Щедрий вечір, бо вдома не було ні крихти, хлопчик босоніж подався на морозну вулицю, щоб покататися на ковзанці разом з товаришем. Там він упав і вдарився головою, після чого захворів, а згодом помер. Звичайно, такий трагічний кінець автор вигадав, щоб з особливою гостротою змалювати своє злиденне дитинство.

Друковане слово Івана Огієнка пронизане щирістю, небайдужістю до побаченого, а ще підкріплене яскравою художньою образністю. Оповіді автора не тільки ціка-

ві, а й спонукають до роздумів, викликають співпереживання. Ось як він починає образок “Скрута”:

“Коли б я не приїхав додому, мене завше тягне до себе ота маленька старенька хата, що стоїть похилившись окремо од інших хат, серед городу. Павлова хата, наче соромлячись, заховалась за інші хати і виглядає звідти завше з дірками в поверсі, завше з затуленими шматтям побитими шибками. Павло – ще не старий безземельний селянин. Щоб не вмерти з голоду, він кравцює: шиє кожухи”.

Персонаж цього твору – один із сусідів Огієнків із Забашти, де кожний другий селянин безземельний і зайнятий якимось промислом: кожухник, чоботар, кравець, чинбар чи стельмах.

Третя. Публіцистика, здебільшого представлена нарисами й есеями. Упродовж 1909-го газета “Рада” друкувала цикл таких творів у рубриці “Нариси з духовного життя наших селян”. Серед них особливо виокремлюються: “Як колись читали Шевченка”, “Шевченко на селі (Чи знають Шевченка та його твори наші селяни?)”, “Українська самосвідомість наших селян”, “Вчимося рідної мови”. Перший нарис шевченкіани було вміщено у спеціальному номері, до 48-річчя смерті Кобзаря. Твір виявив уміння молодого автора аналітично мислити, надавати викладу емоційній наснаженості, ідейної виразності та підтекстового філософсько-символічного змісту. Порушує Іван Огієнко таку актуальну на той час проблему, як нестача української книжки, якої “обмалює у нас для народу, мало пишеться, мало видається”. Автор з гіркою констатацією, що в селянській хаті немає портретів Шевченка не через небажання їх придбати, а тому, що їх бракує. Натомість “селянин у “кацапа” завше купить собі за 3–5 коп. найкращого патрета з Пушкіним чи яким іншим російським письменником”.

Четверта. Замітки й дописи. 20 січня 1906 року на сторінках “Громадської Думки” в рубриці “Дописи” вийшла замітка Івана Огієнка “Містечко Брусилів”, у якій ішлося про матеріальне становище селян рідного містечка. Особливу увагу автор приділив земельному питанню: “Багацько є землі навкруги Брусиліва, дуже багацько, але більша половина брусилівських селян землі зовсім не має”. 30 червня 1906 року часопис надрукував статтю “Забастовочний рух” (з Радомисльського та Сквирського повітів). У ній Іван Огієнко описував населені пункти, де відбулися страйки. “Нарешті наш народ став підійматися з колін і вимагати для себе кращої долі. Селяни відмовляються йти до панів жати, косити, якщо не будуть покращені умови їхньої праці і життя”. Бунти пройшли у селах Озеряни, Костовці, Соловівка, Привороття, Дивин, Кочеров, Морозівка, Лазарівка під гаслом: “Досить вже терпіть! Досить дурно працювати на своїх навуки! Це тільки цвітки, а плоди будуть потім”.

Під час опрацювання історичної літератури Іван Огієнко раз у раз натрапляв на цікаві відомості про рідне містечко. Він вирішив зібрати їх докупи, щоб згодом систематизувати й написати науково-популярну розвідку, яку назвав історичним нарисом “Містечко Брусилів та його околиці”. Упродовж 1913 р. на сторінках повітової газети “Радомислянин” вчений опублікував 30 заміток про історію рідного краю. Ці публікації стали першими краєзнавчими працями про Брусилівщину.

Щедрим на творчі здобутки (передусім на ниві мовознавства) був польський період життя Івана Огієнка (1925–1932), коли він обіймав посаду професора церковнослов'янської мови й кириличної палеографії на кафедрі православно-богословського відділу Варшавського університету. Тут одна за одною вийшли його книжки “Исто-

рія українського друкарства” (1925), “Костянтин і Мефодій. Їх життя та діяльність” (1926), “Нариси з історії української мови. Система українського правопису” (1927). “Пам’ятки старослов’янської мови X–XI віків” (1929).

Одним із найкращих результатів літературної праці Івана Огієнка вважається переклад українською мовою безсмертної давньоруської поеми “Слово про Ігорів похід”. Його він здійснив в один із найтяжчих періодів життя – під час вимушеного скитання Європою наприкінці Другої світової війни. Рукопис перекладу було закінчено в Австрії 1945-го, а вперше надруковано у Вінніпезі 1949-го. Переклад поеми Івана Огієнка – це зразок глибокої поваги автора до історії рідного народу та утвердження величчя українського письменства у світовому контексті. У ньому використано силаботонічний вірш, текст розбито на строфи, досить чітка рима, а перемінний ритм наближає переспів до тональності оригінальної поеми.

*Чи не добре було б для нас, браття,
Розпочати старими словами
Оповідок про ратні завзяття
І про Ігоря князя з полками?*

Насиченою творчою працею позначений також емігрантський період життя митрополита Іларіона. Він видавав та редагував журнали “Слово істини” (1947–1951), “Наша культура” (1951–1953), “Віра й культура” (1953–1967). З-під його пера вийшли: збірка віршів “Легенди світу” (1946); поеми “Марія Єгиптянка” (1947), “На Голготі” (1947), “Недоспівана пісня” (1947), “Туми” (1947), “Прометей” (1948), “Жертва Вечірня” (1949); філософська містерія “Народження людини” (1948), історичні драми “За Україну” (1951).

Упродовж 1957–1966 рр. побачили світ “Філософські містерії” (1957), “Вікові наші рани: драматичні поеми” (1960), “Наш бій за Державність: історична епопея. Частина 1” (1962), “Наш бій за Державність: історична епопея. Частина 2” (1966). У них Іван Огієнко постає як неперевершений майстер релігійної та патріотичної поезії.

До книжки “Філософські містерії” увійшло сім творів, писаних у різні часи, але зредаговані спеціально для даного видання. Це філософська трилогія “Житейське море”, яка складається із драм “Народження Людини. Добро і Зло на Світі” (1944), “До Щастя!” (1947), “Остання Хвилина” (1947); містерії “Каїн і Авель” (1944), “Вже досить невинної крові! Холмщина” (1946), “Рідна Мова” (1949), “Руїна й Воскресіння” (1947).

Митрополит Іларіон не випадково так назвав збірку церковної лірики і, адже його містерії – органічний синтез релігійної поезії та філософії. У цих творах автор майстерно поєднує християнське начало з національно-культурним характером. Церковною лірикою митрополит Іларіон намагався відродити стару українську літературну традицію, суть якої полягала у створенні віршованих драматичних творів, де як дійові особи поряд із землянами виступали небожителі, зокрема Бог, Ангели, Пророки, Злі Духи [Тимошик М. Поетична творчість Івана Огієнка // Тимошик М. Іван Огієнко. – К., 2009. – С. 218–226]. Письменник справедливо вважав, що основне призначення людини – безкорисливе служіння іншим. Так, у містерії “Народження людини” головний герой Душа промовляє перед своїм народженням: “Служити хочу я народу // І тим служити й Богу буду”, а далі “Найбільша служба – то служба народу, // Бо служба народу – то служба мені” [Іларіон. Народження людини. – Вінніпег, 1948]. Ці слова перегукуються із життєвим кредо

самого автора: “Служити народові – то служити Богові”.

Іван Огієнко добре розумів, що найближчі, найдраматичніші сторінки української історії, злеті і занепад національно-визвольного руху, катастрофічні потрясіння найкраще трактуються через духовну силу і дію красного письменства. Саме тому вагоме місце в його творчості посідають драми історичної тематики – “Вікові наші рани” та епопея у двох частинах “Наш бій за державність”.

Цикл драматичних поем, об’єднаних в одному томі з назвою “Вікові наші рани”, концентрує головне їх змістове наповнення: багато болю, випробувань і страждань випало пережити українському народові, але незважаючи на глибокі вікові рани, заподіяні ворогами, волелюбний дух українців, їхнє прагнення до свободи й незалежності, їхню любов до Батьківщини не вдавалося здолати нікому.

До першого тому “Наш бій за Державність” увійшли історична картина на одну дію “За волю” (Хмелеві кобзарі), історична епопея “Недоспівана пісня” (Богдан

дівничого Української держави гетьмана Івана Мазепи. Проте на мій погляд, не менш літературно вартісний твір митрополита Іларіона для українського сьогодення – історична поема “Недоспівана пісня”.

У ній гетьман Богдан Хмельницький постає у справжньому образі, з усіма звичками і недоліками, а ще автор правдиво вказує на причини правікових українських негараздів, через які українці не змогли створити незалежної держави, а змушені жити на рідній землі, загарбаній сусідніми країнами. Найголовніші з них – боротьба панівної верхівки за владу, низька національна свідомість мас, заздрість, зрадливість, нерішучість.

У “Недоспіваній пісні” Іван Огієнко показує весь трагізм українського народу, який волею долі опинився посеред двох вогнів – польського і російського. Він правдиво змальовує гетьмана Богдана Хмельницького, який не раз постає перед складним вибором, що вказує на його сильні й слабкі риси характеру.

На початку твору автор детально відтворює неймовірне піднесення українців, спричинене перемогою козаків під Корсунем, Жовтими Водами, Пилявцями. Слава лине про козаків Хмельницького на всю Україну. У народі великий запал, кожний українець хоче стати козаком. Про Богдана складають пісні. Духовенство переходить на бік козацтва. У Києві гудуть дзвони великодні на честь перемоги і визволення України. Святково вбраний гетьман виступає перед народом. Усі київські церкви (а їх понад 200!) відтепер православні, а не уніатські. Козаки проходять маршем по Києву; велике свято для народу, який урочисто вигукує “Слава! Слава! Слава!” Держава Русь-Україна відновлюється під проводом гетьмана Хмельницького.

А чи не те саме відбулося вже в новітній українській історії – після проголошення Незалежності, під час Майдану та Революції Гідності?

Але польське панство мріяло про помсту. Хитре та підступне, воно zorganizувало збройний похід на

молоду Українську державу. І знову війна... І. Огієнко віддає належне не тільки козакам, а й українським жінкам, які стали поряд із чоловіками у цій смертельній боротьбі за незалежну Україну.

*“Жінки за Гетьмана Богдана
Ішли в огонь, як чоловіки,
й при кожному його кохана
Жіноцтво вславила навіки.
Жінки хапалися за зброю
й летіли в бій за Віру й Волю,
І дух бадьорили до бою
Усім бійцям за щасну Дольо”.*

У цих пророчих рядках – немов віддзеркалення наших днів: українські жінки і молоденькі панянки-студентки разом із чоловіками боронили київський Євромайдан від “кривавих псів” режиму Януковича, а з початком російської агресії пішли добровольцями на священну війну.

У поемі І. Огієнко красномовно наголошує, що уроки історії українці погано вивчили, бо відразу за перемогами розпочинаються сварки, а разом з ними розпочинається боротьба за владу. Народ від того втомлюється, а зовнішні вороги тільки на те й чекають і гостять зброю. І знову-таки в цьому вбачаються паралелі із сьогоденням, коли Росія розпочинає війну проти України, а на владному українському Олімпі немає злагоди і порозуміння.

У “Недоспіваній пісні” І. Огієнко вказує на нерішучість Богдана Хмельницького. Козаки просять його об’єднатися і виступити проти поляків одним спільним фронтом, але він відмовляється, бо покладає надію на кримського хана. Чекаючи на допомогу, він марно втрачає дорогоцінний час. Відбувається кривава битва під Берестечком. Козаки перемагали поляків, але вже вкотре сталася зрада.

*Тримати натиску невели:
Їх клали копами козаки,
В бою соколи орлокрилі!
Та враз назад біжить піхота:
Вчинив полковник Гурський зраду!
І почалася цим Голгота,
Бо не спинили вкуса гаду...
І Вишневецький кинувсь левом
На військо наше поріділе...*

Зрештою ця битва не стала закінченням війни. Усі союзники відвернулися від Хмельницького, і він був змушений шукати допомоги в московському царя.

*Та душно ждеши собі, Богдане,
Руки міцної москала:
Чуже звичайно все кохане,
Як гарні села віддаля...*

Потрапив Хмельницький у жорна: з одного боку – Московія, з іншого – Польща, а ще й непорозуміння з татарами.

*Його ж тягнули на Голготу...
Ота зрадлива пишна слава, –
Вона йому найтяжча рана,
Для нього все – своя Держава.*

На козацькій раді полковник переяславський Павло Тетеря застерігав Хмельницького про підступність московського царя, але гетьман не дослухався до його слів, маючи на меті зберегти український народ у православній вірі.

*І під Москву пішла Вкраїна,
Ляхи та унія загнали, –
І в нас зродилася Руїна,
Якої досі ми не знали...
І роз’єдналися дороги
Одного братнього народу,
І повиростали пороги,
Й зродили чвари та незгоду...*

Хмельницький став намісником царя, а сама Московія за рахунок України зміцніла й розправила крила. Невдовзі у Вільні Польща з Московією уклала таємний договір про усунення Хмельницького та поділ України між собою. 1657 р. Богдан слабне, втрачає сили і дуже шкодує про своє рішення на об’єднання з Московією.

Однак автор поеми вірить у свободу й незалежність України. Про це він говорить піснею під бандуру у виконанні Богдана Хмельницького. Ця пісня – квінтесенція мрій гетьмана і самого Огієнка, який також боровся за волю народу, але зазнав поразки і вимушений був зустріти смерть на чужині.

*Я глибоко вірю, що рано чи пізно,
Народ мій отримає Волю,
Й молюсь Всевишньому серцем і слізно
Послати скоріш часну Дольо!*

Завершення життя Богдана Хмельницького – як недоспівана пісня. Він боровся за Україну, жив заради вільної незалежної держави, але так і не зміг довести до завершення розпочату справу. Наприкінці поеми Іван Огієнко дає настанову майбутнім поколінням:

*Яка солодка наша Мрія
Про незалежну Державу,
А йще солодиная – надія
Узрїть її розцвілу в славу!
...І українцем ти не будеш,
Коли чужі не валиш грати,
Коли про Заповідь забудеш,
Коли свій Край тобі не Мати!..*

Художня спадщина митрополита Іларіона пройшла випробування часом і затребувана в сучасних українських реаліях. Літературний світ Івана Огієнка, уквітчаний особливим відчуттям мови і відточений майстерністю письма, зачаровує високим внутрішнім ладом, природністю, первозданністю, адже його творчість – це насамперед вплив глибоких почувань, переживань, надій і мрій.

Хмельницький), історичні драми “Сповідь Гетьмана” (Гетьман Іван Виговський) і “Розп’ятий Мазепа” (вийшла окремим виданням 1961 р.), поема-легенда “Скитальник” (Юрій Хмільниченко), історичні поеми “Туми” та “Наша церква – Первозванна”. До другого – історичні драми “За Божу Правду” та “Останній лицар”, поеми “Конання України” (монолог Олександра Розумовського 1762 р.), “На Голготі” і “Поруїнований Рай”.

Як зазначав Іван Огієнко, твір “Наш Бій за Державність” він “винощував довгим життям своїм, а писав кров’ю серця свого...”. Самою назвою автор розкриває зміст вміщених у них поем – це боротьба нашого народу за створення незалежної Української держави. Велика роль у цій національно-визвольній боротьбі належала її провідникам. І першим у їхньому ряду стоїть гетьман Богдан Хмельницький.

На думку відомого огієнкознавця професора Миколи Тимошика, за драматизмом подій, глибиною проникнення в характери героїв, актуальністю порушених проблем для сучасного етапу українського державотворення історична драма “Розп’ятий Мазепа” – це вершинний твір Івана Огієнка. Ним автор повертає українському читачеві сфальшований російською історіографією образ великого бу-

рідного українського друкарства” (1925), “Костянтин і Мефодій. Їх життя та діяльність” (1926), “Нариси з історії української мови. Система українського правопису” (1927). “Пам’ятки старослов’янської мови X–XI віків” (1929).

Ганна АНТИПОВИЧ (ДЕНИСКО),
заслужена журналістка України

Історію села Чернечий Яр написав його талановитий син

Я по-доброму заздрую полтавському краєзнавцеві Григорієві Титаренку, який не відкладав на потім пізнання рідного краю, а багато років збирав матеріали і шойно видав книгу “Історія села Чернечий Яр 50-х років ХХ століття” (Біла Церква, 2021), присвячену 350-річчю першої літописної згадки про Чернечий Яр, а ще – пам’яті Панаса Яковича Михайлика, краєзнавця і патріота рідного краю, який мріяв написати історію цього мальовничого села.

У підзаголовку книги читаємо: “Спроба написання тогочасної історії села, іноді з поглядом у віддаленіші роки (де була така можливість), а інколи цей погляд линує в далеке минуле”.

Стала у пригоді мапа Чернечого Яру

Григорій Титаренко ніколи не був байдужим до життя своїх земляків, тож народження цієї книги закономірне. А поштовхом до того, щоб вона була саме такою, як вийшла, стало те, що від свого товариша Олега Борисовича Кошлатого, будівельника, викладача Полтавського технічного університету й автора книги про гриби в літературі і народній творчості “Увійди у ліс...”, пан Григорій дізнався, що існують чудові мапи лісів поблизу Полтави, такі детальні, що там навіть позначені хати, якщо серед лісів лежить село. Ці мапи 50-х років були засекречені, та й сьогодні широкому загалу недоступні (автор цілком слушно іронізує, що це “вельми смішно, адже нині з Космосу на Землі легко можна прочитати газету”). Олег Кошлатий і роздобув для товариша чудову мапу Чернечого Яру.

Ідентифікувати всі хати і згадати тих, хто в них мешкав, краєзнавцеві допомогли земляки, яких Григорій Титаренко з вдячністю називає у передмові.

Фрагмент фільму “Пригоди на хуторці біля Диканьки”. Біля ставка – Лесь Сердюк

Став у пригоді й архів Великобудшанської сільради, яким надала можливість скористатися тодішня голова Великобудшанської селищної ради Христина Степанівна Покутня.

Пронумерувавши хати на мапі, Григорій Титаренко створює інформативно насичений розділ “Кожна хата Чернечого Яру”. Описано 399 хат: хто жив, роки народження, як на долі мешканців позначилися Друга світова, а де автор міг розповісти щось цікаве про ту родину, то додавав такі мініновелки, які читаєш з величезним інтересом, – там то добрий гумор, то гордість, то печаль, то біль за тими, чиє життя обірвали комуністичні репресії.

Ось інформація про хату 115. Не буду переповідати всю, згадаю тільки ветерана Другої світової Григорія Тимофійовича Іванченка. 1946 року його призначили головою колгоспу. “У 1946-1947 роках на Україні була організована чергова хвиля терору. Люди пухли і помирили з голоду. Одного разу, коли був відсутній голова, прислали з району в Чернечий Яр кілька десятків вантажівок з військової автоколони і начисто вимели з колгоспу всі запаси зерна, залишивши тільки небагато кукурудзи, частину якої Григорій Тимофійович як смілива людина без погодження з районною владою роздав голодним колгоспникам. Розправа була миттєвою. Наступного дня, 22.10.1946 р., викликали його нібито на нараду в Диканьку, а звідтіля Григорій Тимофійович уже не повернувся. Забрали непокірного голову, і більше селяни його не бачили. Кажуть, що він в НКВС тримався гідно, до кінця відстоював свою правоту, тому й був засуджений на 6 років концтабо-

Краєвид на південний бік Западні. Світлина Миколи Рудика

рів і висланий на каторгу в Уфу”, – пише Григорій Титаренко.

Двоюрідний брат Григорія Іванченка Іван Купріянович Іванченко поїхав шукати правди до Хрущова, цілий тиждень чекав прийому і все-таки потрапив, попросив втрутитися і допомогти. “Хрущов пообіцяв розібратись, а розібралися так: через місяць прийшло з Уфи повідомлення, що ув’язнений Іванченко Григорій Тимофійович застрелений при спробі втечі...”.

Містичний порятунок хати

Цікавий запис про хату 103: “Хата, яку збудував 1939 року як тимчасове житло мій дід Григорій Петрович Титаренко. Поряд ліс. Можливо, тому німці побоюлися її палити. Народився Григорій Петрович 1900 р. На війну пішов 27.09.1943 р. Пропає безвісти. Жила в хаті вдова (моя бабуся по батькові) Титаренко Віра Харлампіївна (нар. у лютому 1899 р.). Вона пояснювала казковий порятунок хати від німців тим, що її знайома-черниця стояла на вулиці з іконою, молилася і спинала руку паліїв. Віра Харлампіївна мала сина Титаренка Володимира Григоровича (нар. у серпні 1926 р.) і двох доньок: Титаренко Катерину Григорівну (нар. у травні 1931 р.) і Титаренко Марусю Григорівну (нар. у квітні 1936 р.). У 50-ті роки в хаті, крім Віри Харлампіївни, жив мій батько з моєю мамою Титаренко Вірою Іванівною (з роду Іванченків, 21.01.1928 р. н.) У 1949 р. народився я – найстарший, мій брат Олексій 1951 р. і пізніше, у 1958 р., сестра Валентина. Батько пішов на війну у листопаді 1943 р.”.

А ось позиція 129: “Тарасова хата. Колись належала Тарасові Лелюку, який поселився після розкуркулення в Западні (поз. 168). Деякий час у цій хаті була школа, а потім сільрада. Вона існувала до 50-х років. Почесним членом своєї сільради селяни Чернечого Яру обрали письменника Пилипа Капельгородського, якого пізніше репресували... [...] Поет Микола Костянтинів Пойдеменко, нині покійний, свого часу розповідав завучці Великобудшанської школи Ярославі Городницькій, що Капельгородський мав навіть власний будинок у Чернечому Яру”.

“Другі борці полинуть за тобою!”

Хата 250, де у 1950-х роках жила родина Кушніренків, споруджена до 1918 року на дуже цікавій садибі – на початку ХХ століття тут мешкав місцевий священник Яків Королів – дядько майбутнього відомого письменника Василя Короліва-Старого. Після загибелі панотця (коні понесли на крутій дорозі) саме племінник за дорученням вдови у травні 1916 року продавав цей будинок родині Івана Матвійовича Стешенка. Відтак тут бували родини Чернечоярська церква. Робота художника Михайла Беркоса. 1910 рік. Полотно. Олія. Національний художній музей у Києві

сенків і багато інших видатних діячів української культури. “У 1917 році Стешенко стає першим міністром освіти України в Центральній Раді. Після вбивства Стешенка у 1918 році будинок продали і перенесли в Полтаву. На його місці залишився лише фундамент. До сьогодні там виорюють залишки цегли, а від колишнього маєтку залишився до нашого часу вхідний поріг”, – пише автор і для відтворення картини минулого цитує лист Василя Короліва-Старого до дружини Івана Стешенка Оксани. У ньому докладно описано садибу, красу Чернечого Яру (ліворуч близько від садиби починається розкішний луг із сагами й тягнеться аж до Ворскли, що лежить верстов за півтори), щедрий сад (“В саду – забув раніш сказати, добрі груші, сливи, тернослив, добрі персики, абрикоси. Останні роки з саду дядько мав рублів 70-80. Народ в селі тихий, і в тім місці людей майже ніколи не видко, хоч цілі дні ходять в райській одежі. Навкруги добрі шляхи для велосипедистів...”).

Нагадаю, що Григорій Титаренко 2013 року упорядкував і видав своїм коштом 630-сторінкову книгу “Іван Стешенко. Твори. Переклади. Вибране листування”, написав дуже містку передмову до неї “На гострому сірому камені блиснуло щось, наче племін”. Епіграфом до книги стали рядки з вірша Івана Стешенка: “Хай згинеш ти – та з силою новою Другі борці полинуть за тобою!” А завершував краєзнавець Титаренко свою передмову такими словами: “Іван Стешенко повертається вдячною народною пам’яттю, квіткою ломиком розлушує вікову зашкарублість, за якою сяє-нуртує світло нашого духовного очищення, повертається в рідну незалежну Україну, на святий жертвник якої він поклав тяжку, неоціненну працю і власне життя”.

Світло нашого духовного очищення пробуджує і Титаренкова книга про Стешенка, і його “Історія села Чернечий Яр...”.

Чернечий Яр – батьківщина вождя ірокезів

Ось краєзнавець розповідає про хату

263. Тут мешкав у юності Іван Даценко, легендарний льотчик і вождь племені ірокезів на ім’я ТойЩоПроїшовКрізьВогонь. Іван Даценко помер у 80-х роках, і Григорій Титаренко пише: “Деякі канадські українці вважають, що тут не обійшлося без рук московських спецслужб”. У ті ж роки пожежа дивовижним чином цілком знищила музей ірокезів, де були матеріали і про їхнього шанованого вождя. “Я мав честь відвезти землю з Чернечого Яру і розв’язати її біля могили вождя. [...] Іван Іванович Даценко став прообразом головного героя художнього фільму Михайла Ілленка “ТойЩоПроїшовКрізьВогонь”. Молодший брат Івана Василь також воював льотчиком-винишувачем, але йому не пощастило. В одному з перших боїв він загинув. Дарія дожила до старості в с. Степанівці з надією дізнатися правду про свого брата. Мріяла про зустріч або хоч відвезти чернечоярської землі на його могилу. Ми не були знайомі з Дарією Іванівною, хоч вона й була моєю троюрідною сестрою, та останнє її бажання я виконав”, – пише Григорій Титаренко.

Як бачимо, це не простий перелік хат і мешканців, це героїчна і трагічна історія України, віддзеркалена в долях чернечоярців і по крупинці зібрана талановитим сином свого краю, сумлінним краєзнавцем.

Дідусь Серга – баштанник і рибалка

З великим інтересом читаються новелки не лише про відомих людей, а й про звичайних селян, які чимось запам’яталися Григорієві ще з дитячих літ. Ось у хаті 239 з великою родиною Титаренків мешкав дідусь Максим Олександрович з козацьким прізвищем Серга. “Так склалося, що діда Сергу я пам’ятаю з раннього дитинства. Мене батько з чотирьох років вивчив рибалити, а дід Максим сам був зятим рибалкою та ще й прихильно ставився до мого батька. Тому ми іноді зустрічалися на Ворсклі, а ще, бувало, заходили до нього в курін на баштані, який дідусь сторожував незмінно багато років. Мені ці відвідини дуже подобалися і насправді були казковими. Сторож мав дуже колоритний вигляд. Ходив у білих полотняних штанах і такій же сорочці. Голову прикривав солом’яним брилем, а на ногах не мав нічого. Дід був щедрим сторожем. Кавунів він вибирав сам, а гості тим часом відпочивали в курні. На баштані можна було їсти їх від пуза, а із собою брати зась. Інколи сторож пригощав батька дивовижним напоєм, що його він сам готував на баштані. Сторож у великому кавуні, прямо на огудині, прорізував дірку, набивав туди дріжджі, закривав цією ж пробкою надріз, а через кілька днів бродіння насіння осідало на дно кавуна, а сік перетворювався на хмільний напій...”.

Далі автор розповідає про пригоду діда Серги на риболовлі, коли він куняв на березі, а шука вкрала у нього вудлище, і він змушений був плюхатися у воду, навіть бриля не знявши, доганяти те вудлище, а шука живця відпустила та й накивала хвостом...

Злочини комуністичних варварів

Один з розділів книги присвячений давній історії села, розповідає про Чернечоярський скит і монастир. А ще – про злочин комуністичних варварів, які на місці монастиря після війни відкрили кар’єр для добування піску. “Добуваючи пісок, – пише Григорій Титаренко, – знищили і старий монастирський цвинтар та поховання почесних громадян-жертводавців і меценатів біля храму. Мешканець села Чернечий Яр Григорій Неділько у ті часи працював на самоскиді (вивозив пісок на будівництво дороги Полтава – Зінків). Бачив він жахливу картину, коли ковшем разом з піском підняли

Чернечоярська церква. Робота художника Михайла Беркоса. 1910 рік. Полотно. Олія. Національний художній музей у Києві

півдесятка черепів і висипали у вантажівку. Перепховань ніхто не робив. Так і вклали кістки під асфальт на трасі між Чернечим Яром і Диканькою. Хоч вір, хоч не вір у містику, але саме на цьому місці стається багато ДТП. Деякий час там навіть стояв шляховий щит із написом: “Особливо небезпечний аварійний відрізок дороги”. Потім його зняли”.

Три розділи книги присвячені найтяжчим періодам у житті чернечоярців і всіх українців – “Голодомор у селі”, “Репресовані і реабілітовані чернечоярці”, “Село Чернечий Яр у Другу світову війну” (тут є підрозділ “Гітлер у Чернечому Яру”).

Де увічнена краса села

Сказати, що книга гарно проілюстрована, – це нічого не сказати. Бо Григорій Титаренко

Кахля середини XVIII століття. Стиль бароко

вмістив у ній такі унікальні світліни, що дух перехоплює. Наприклад, світліну Віталія Сегеди 2021 року – вид з висоти пташиного польоту на Яр, Стовпниківку і Гору. Або фото картини 1910 року пензля Михайла Беркоса (1861–1919), де намальована Чернечоярська церква. На жаль, під час Революції Гідності її з Національного художнього музею украли янчуари, під контролем яких була територія музею. Украли, бо картини Беркоса продають на аукціонах за високими цінами.

Розділ “Світліни Чернечого Яру” просто зачарує! І хочеться закликати всіх: фотографуйте чарівні краєвиди своєї малої батьківщини, рідні села, земляків своїх, робіть підписи до кожної світліни з точною датою, милуйтеся разом зі своїми дітьми, а потім передавайте їх у місцеві музеї, архіви... А може, хтось і на книжку про рідне село сподобиться...

Збереглися два культові предмети, які належали Чернечоярському монастиреві, і їх зображення є в книзі – це ікона Божої Матері, яку реставрував історик образотворчого мистецтва полтавець Кім Скальський (за його словами, це робота невідомого художника кінця XVIII – початку XIX століття, для створення якої слугував західноєвропейський зразок), а також Біблія 1751 року видання – друге друковане видання Біблії в Росії.

Не можна відірвати погляду від розділу “Артефакти, знайдені на місці, де був Чернечоярський монастир”. Художник Іван Новобранець, понад два десятиліття мешкаючи у Чернечому Яру, назбирав цих речей стільки, що вони заповнили цілу кімнату в його помешканні. Миски й полумиски, глечики, чарки, кухлі, макітри, пляшки, намисто, дитячі іграшки віком 100–400 років валять зір і породжують у душі почуття вдячності панові Іванові, який усе це зберіг для нас і наших нащадків. І панові Григорію також, бо він теж зберігає предмети з монастиря – кахлю середини XVIII століття, чарівні горнятка,

Картина художника Івана Новобранця “Чернечий Яр”. 1987 рік. Полотно. Олія

кухлики, глечики й інші посуд проминулих століть...

У розділі “Чернечий яр в образотворчому мистецтві” вміщено репродукції картин семи художників, які малювали краєвиди цього чарівного села: Михайла Беркоса, Івана Новобранця, Євгена Курбали, Ігоря Каюріна, Віктора Трохимця-Мілютіна, Петра Гуменюка, Юлії Петушинської. Різні за стилем, ці картини схожі тим, що всі народжені з любові митців до краси цього куточка України і зачаровують глядача, кличуть його відвідати Чернечий Яр і самому походити тими мальовничими луками і крутими узгірками, берегами Ворскли і лісами...

Красне письменство та кінематограф

Число сім виявилось магичним для Григорія Титаренка: окрім семи художників, які малювали його рідне село, у розділі “Чернечий Яр і красне письменство” згадані сім письменників, життя або творчість яких пов’язана з ним.

Найбільша стаття присвячена письменникові Василеві Короліву-Старому (1879–1943), рідний дядько якого Яків Королів служив парохом у чернечоярській Преображенській церкві. Василь юнаком часто провідував дядька, дуже любив Чернечий Яр, спогади про це село є у романах “Чмелик” і “Згадки про мою смерть”, і дещо Григорій Титаренко цитує у своїй книзі.

Іван Стешенко написав у Чернечому Яру 12 липня 1916 року вірш “Тут ясно все...”, де протиставляє неймовірну красу природи Полтавського краю безумству людей, які убивають одне одного на війні.

Микола Пойдеменко, поет-пісняр, автор гімну “Над Полтавським краєм білі голуби...”, створив пісню-баладу про Чернечий Яр, присвячену Іванові Дашенку (ТомуХтоПройшовКрізьВогонь).

Згадані в розділі про красне письменство Пилип Капельгородський, письменник Олександр Дігтяр, який до війни вчителював у Чернечому Яру, амери-

канський письменник і журналіст Альберт Піс Вільямс, який 1924 року тимчасово мешкав у цьому селі. Безперечно, всіх читачів зацікавить розділ “Чи відвідав Тарас Григорович Шевченко Чернечоярські землі у 1845 році?”

Григорій Титаренко висловлює припущення, що Тарас Шевченко, який студіював літопис Самійла Величка і 1845 року багато подорожував Полтавщиною, міг відвідати Сербине поле.

У літописі “є чіткі описи подій, що сталися на Чернечоярській землі літа 1658” (мається на увазі початок доби Руїни України, започаткованої полтавським полковником Мартином Пушкарем). Там згадуються два топоніми – Ліс Ріг і Жуковий байрак, які існують і сьогодні. А Тарас Шевченко у вірші “За байраком байрак, А там степ та могила...” змальовує картину так, ніби сам бачив чернечоярські овиди. Ясна річ, це лише припущення, але безпідставне.

У Чернечому Яру зняли три фільми – “Вони йшли на схід” (1962), “Соняшники” (1969) і “Пригоди на хуторі біля Диканьки” (2008). До всіх трьох фільмів потрапили одні й ті ж краєвиди – вид з гори Високе на заплаву річки і Лису гору. Про ці фільми та про роботу в Чернечому Яру кінорежисера Михайла Ілленка розповідається в розділі “Чернечий Яр у кінематографі”.

Чимало цікавого відкриє для себе читач у розділах про гідроніми Чернечого Яру, народні звичаї, які ще підтримувалися в селі у 50-х роках минулого століття, етнографічні замальовки, місцеві прислів’я, приказки, діалектизми...

Можна собі тільки уявити, скільки праці вклав Григорій Титаренко у це видання! Іменний покажчик до нього налічує 2100 прізвищ! Вкладено в книгу мапу Чернечого Яру 50-х років (масштаб – в 1 сантиметрі 150 метрів).

Тож підсумовуючи все сказане, робимо висновок: краєзнавець Григорій Титаренко завершив масштабну, справді наукову працю, яка в той же час викладена доступно і цікаво для найширшого кола читачів різного віку: від школярів і студентів – до тих, хто ще пам’ятає 1950-ті з їх вусатим тираном Сталіним, врешті з його смертю, з надіями хрущовської відлиги, яка трохи послабила тиск на селянина й інтелігента (а в 1960-х з її кінцем знову почалося закручування гайок...).

Побажаймо невтомному дослідникові, зберігачеві народної пам’яті Григорію Титаренку світлого творчого шляху і гарних зустрічей на ньому!

Дорога в Западні. Світлина (1970-ті рр.) Миколи Рудика. Під лісом ворота до садиби Усті Петрівни Даценко

І знову перемога

Галина ЛИСЕНКО,
с. Шевченкове, Черкаська обл.

Підбиті підсумки XXIV міжнародного конкурсу ім. Мирона Утриска (м. Турка, Львівська обл.), відбулося урочисте нагородження переможців.

На розгляд журі надійшли 54 книги 32-х авторів. У номінації “Проза” лауреатом першої премії став шевченкознавець-дослідник Микола Лисенко – за книгу “Коріння Шевченкового роду”. Довгий час автор книжки працював над створенням родоводу Шевченка, який понад усе мріяв про власну родину і завжди турбувався про своїх братів та сестер. Дослідник тривалий час листувався з нащадками роду Шевченка з близького і далекого зарубіжжя, багато працював у бібліотеках і архівах України та за її межами, щоб здійснити свою мрію: описати біографії людей славетного роду і скласти генеалогічне дерево роду Т. Г. Шевченка, яке налічує більше 1300 осіб. Це дослідження присвячене 200-літньому ювілею від дня народження поета. Народження цієї книги – відповідь на звернення Шевченка до українців “І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не в Україні моє дружнє посланіє”.

Дослідити та написати книгу автора спонукала любов до своєї землі, до рідного краю, культурної та історичної спадщини України. Хочеться побажати всім нам чужого научатись і плекати, лю-

бити своє найрідніше – коліску рідного краю, наш волелюбний народ, землю, яка подарувала Україні творчих геніальних людей та дала світу Генія-Батька нації. Широ дякую тобі, Миколо, за внесок у розвиток української історичної спадщини. Минуть роки, і люди обов’язково оцінять цю унікальну працю. Нам треба вчитися любити Україну так, як любив її Тарас Шевченко.

Титанічна дослідницька праця автора достойно оцінена науковцями вишів та музеїв, широко висвітлювалася на шпальтах української та зарубіжної преси, здобула перемоги в дев’яти Міжнародних та всеукраїнських конкурсах. “Коріння Шевченкового роду” презентована автором в десять областях України серед молоді в ЗОШ, вишах, бібліотеках. Книжка знайшла своїх вдячних читачів не тільки в Україні, а й у Білорусії, Молдові, США, Канаді, Австралії, Японії, Англії, Болгарії.

Дослідницька робота триває.

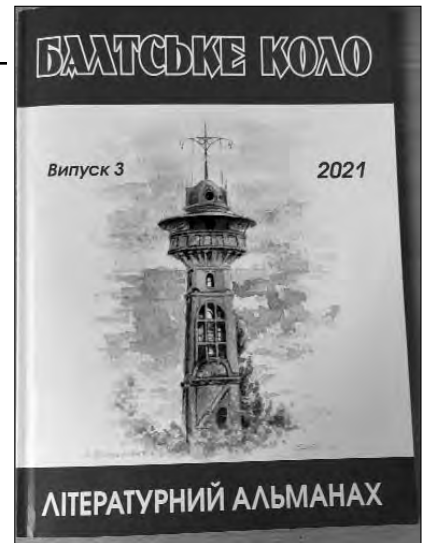
Третій випуск “Балтського кола”

Михайло ЗІНЧЕНКО,
м. Балта

Ще не розвіявся запах друккарської фарби від примірників нещодавно випущеного третього номера літературного альманаху “Балтське коло”. За підтримки Балтської міської ради його вже третій рік поспіль випускає група балтських літературів і журналістів – членів місцевого осередку Ліги незалежних українських письменників ім. Павла Чубинського. Упорядник і редактор альманаху – відомий не тільки у Балті журналіст і поет Михайло Гершкович.

Новий випуск відкривається публіцистичною статтею місцевого філолога й публіциста Бориса Ступака “Хто хазяйнуватиме на українській землі?”, у якій автор ділиться актуальними міркуваннями щодо проблеми впровадження ринку землі. Під рубрикою “Поезія” друкуються вірші балтян Михайла Гершковича, Любові Кузьменко, Наталії Меленишин, а також велика лірична добірка талановитого одесита Петра Цалюка, котрий у 1990-ті – на початку 2000-х років мешкав і працював у Балтському районі, де його пам’ятають і поважають як поета і барда.

У розділі прози вміщено нарис журналіста Леоніда Богачука про відомого не лише на Одещині керівника сільськогосподарського виробництва, почесного громадянина Балти Івана Андрійовича Балинського, який рік тому пішов у засвіти, а також новели письменниці Любові Дмитри-

шин та нашого земляка – члена НСПУ Сергія Мартинюка.

У рубриці “Незабутні” читачів зацікавить розповідь про відомого в Україні публіциста Сергія Шевченка, про уродженця Балтщини поета-авангардиста Гро Вакара, розстріляного у Сандармоху; далі – спогади Михайла Гершковича про колегу-журналіста Павла Кольцова.

Деякими міркуваннями щодо проблем поширення української мови в теорії і на практиці серед російськомовного населення ділиться Михайло Гершкович у статті “Без інструкцій не обійтись”. Завершується альманах добіркою гуморесок Олександра Дишлевого та Олександра Корембліта.

Сподіваємося, що за допомогою спонсорів щорічник “Балтське коло” зможе продовжити свої випуски.

— Що можете розповісти про співпрацю з режисером Іваном Уривським?

— “Безталанна” — це наша третя спільна робота у Театрі Франка. А до цього була “Олеся. Забута історія кохання” у Київському театрі “Золоті ворота”. Іван тоді ще працював в Одесі і приїхав, аби ввести мене у роль Мануйлихи у цій виставі. Тоді ми й познайомилися.

Він надзвичайно талановита людина. З цим режисером мріють працювати мої колеги не тільки з київських театрів, а й усієї України. Наразі це один з лідерів режисури в сучасному українському театрі. Ніколи не знаєш наперед, що він тобі запропонує. Всі його вистави різні, але у всіх можна прослідкувати стиль, почерк режисера.

Приміром, вистави Театру Франка “Лимерівна”, “Пергюнт” і “Безталанна” дуже різні як драматургічно, так і за режисерською будовою. Але є щось подібне у тому, як він монтажно поєднує сцени, вибудовує колажі, які в нього переходять. Надзвичайно велику увагу приділяє світлу, музичному оформленню. Іван наголошує, що для нього дуже важливий монтаж сцени. “Пергюнт” у нас вийшов казковий, колажний. Всі персонажі дуже яскраві, великий подієвий ряд. Від початку до кінця дії проходить багато часу. І кожна сцена — це немов спалах, кадр з фільму.

А в “Безталанній” з цим простіше. Тут вибудовується досить зрозумілий сюжет. Є любовний трикутник і навколо нього все обертається.

— Зіграли роль Варки запропонував режисер?

— Так. І думаю, що важко знайти артистку, яка б не хотіла зіграти цю роль. Для мене, чесно кажучи, ця робота стала несподіванкою, була приємно здивована.

Коли читаєш п’єсу, то сприймаєш Варку як першу дівку на селі, яка користується великою популярністю у представників протилежної статі. А я прагнула відсторонитися від такого трактування персонажу, як його розуміє більшість. Визначила для себе інший напрямок.

Під час репетицій Іван Уривський давав місце для творчого пошуку, і цей образ ми створювали разом. Зрозуміла, що треба спробувати для себе щось нове. Чим більше працювали над матеріалом, заглиблювалися у нього, тим більше розуміла, що ми з Варкою різні. І це круто. Адже, шукаючи образ, ти сама розвиваєшся, знаходиш у собі нові грані. Це дуже цікавий процес.

Мені близько те, що Варка вільна у своїх поглядах, своїх думках, своєму виборі, своєму слові. Якщо ж хоче щось змінити, то намагається докласти до цього зусиль.

Вона пішла заміж за Степана, бо побіжчала собі, що піде за першого зустрічного. Ми раділися і думали чи можливо таке зараз. Коли писалася п’єса, то, може, так і було. Але чи зможе сьогодні дівчина, кохаючи хлопця, при маленькій сварці (а в п’єсі це була навіть не сварка, лише хтось когось неправильно зрозумів) прийняти для себе рішення, яке повністю змінить її життя? Мені це не зрозуміле і не близьке. Я б ніколи “не рубала з плеча”, як моя героїня.

Я вкотре переконалася, як це круто працювати на одній сцені зі справжніми корифеями, народними артистами. Вони тобі допомагають, а ти у них вчишся. У нас не було поділу — хто старший, хто молодший. Хто більш чи менш досвідчений. Всі працювали на одну справу. Ми довірилися нашим старшим колегам, а вони — нам.

Прекрасні колеги — народні артисти України Ірина Дорошенко та Олексій Богданович (з паном Олексієм ми вже працювали у виставі “Війна” — режисер Давид Петросян). Вони добре розуміють молодого режисера, який нетрадиційно трактує п’єсу Івана Карпенка-Карого.

Молоде покоління у виставі — це наш любовний трикутник: Акмал Гурезов, Віра Зіневич і я. З цими акторами я вже раніше працювала. Вони неймовірно партнери. У глядача особливо прискіплива оцінка роботи нас трьох, тому було важливо, аби між нами склався творчий тандем.

Декорації досить прості й непобутові. Мені подобається, що вони не прив’язують нас до певних рамок. Глядач бачить на сцені стерню, де ти можеш загубитися, заблукати. Також її можна полатати, або заховатися в ній. Вона дуже сценічна, ігрова. А це допомагає акторові.

Я вже говорила про те, що працювати з Іваном Уривським — надзвичайна мистецька насолода. У нього прекрасне бачення музики і світла у виставі. Всю музику він знайшов сам ще перед тим, як почав роботу над виставою. Не можна сказати, що музика — це доповнення. Вона — повноцінний персонаж. Музика та світло дихають разом з акторами в унісон. Коли музика, світло, сценографія,

Христина ФЕДОРАК: “У кожній ролі шукаю свою органіку”

У 49-му числі газети ми писали про прем’єру вистави “Безталанна” у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка. Роль Варки у цій виставі виконує Христина Федорак. Сьогодні Христина — гостя “СП”.

актор з його внутрішніми переживаннями складаються в один пазл — це, як мені здається, і є мистецтво.

Під час роботи над виставою у мене завжди виникають сумніви. Прем’єра не ставить крапку, це ще не кінець роботи. Відбувся певний етап, але пошуки тривають, і таких етапів буде ще багато. Є речі, які мені подобаються, але є ще багато незрозумілого, до чого потрібно прийти внутрішньо. Буду й далі шукати...

— Багато хто вперше запам’ятав вас у виставі “Буна”.

— Ця вистава для мене особлива, бо з неї почався мій творчий пошук, і досі граю в ній на камерній сцені Театру Франка.

Знаюся, образ було робити складно, бо навчаючись на другому курсі ще багато чого не розуміла. Не мала професійного і сценічного досвіду, починала все з нуля. Мало просто зіграти. Треба ще внутрішньо відчувти, що це за людина, яка вже прожила своє життя і сьогодні їй 80...

За понад п’ять років вистава дуже змінилася. У роботі над створенням образу Буни мені дуже допоміг режисер Давид Петросян. Кожна наша репетиція починалася з тренажів та етюдів. Не можна були прийти з вулиці і відразу починати сцену. Проводили тренаж на пошук персонажу, його характерність, пластику і тільки після цього поступово входили в репетиційний процес.

Давид Петросян і сьогодні приходять на репетиції, щось підказує. Робота над виставою триває. Перед кожним показом ми збираємося на прогін, щось пропонуємо одне одному. Завжди імпровізуємо. Такий матеріал дозволяє це робити.

Також наші спільні з Давидом роботи — “Війна”, “Земля” і “Кассандра”. Зустріч з цим режисером стала доленосною. Вважаю Петросяна своїм вчителем і наставником. Завдяки йому досягла того, що сьогодні маю. Довіряю його творчому смаку, він неймовірно цікава творча особистість, має свій стиль. Дуже добре відчуває матеріал і персонажа. Актор для нього на першому місці. Давиду треба просто довіритися і робити все те, що він пропонує. Він любить, коли між ним і актором відбувається діалог, так іде творчий пошук.

Усі чотири мої ролі в його виставах дуже різні. Якщо у вже згаданій “Буні” я граю бабусю, то у “Війні” — 14-річну дівчинку з психічними проблемами. “Кассандра”, прем’єра якої відбулася минулого театрального сезону, також складний матеріал.

А наша перша спільна з Давидом робота на сцені Театру Франка — “Земля”. Я граю у парі з Іваном Шаруном, виконую роль Рахіри. Намагаюся відійти від стереотипного бачення цього персонажу. У нашому трактуванні ця пара — недолюблені колись діти зі своїми проблемами. Вони діють так чи інакше не тому, що погані. Насправді ці герої прагнуть щастя.

— У виставі “Вєрба” за драмою-фєєрією Лєсі Українки “Лїсова пісня” (режисер Сергій Маслобойшиков), де ви граєте Мавку, мене особливо вразило сценографічне рішення.

— На сцені бачимо пилораму, ліс уже порубаний. Зрізали дуб, про який говорить дячко Лев. Всюди тирса, чути голос пилок... Це не зовсім традиційна “Лісова пісня”, до якої ми всі звикли. Намагаюся зробити інакшою і свою героїню. Це не хрестоматійна лірична героїня, яка стала жертвою, в моєму трактуванні це зовсім не жертва.

— Якщо у більшості вистав ви почали працювати з дня прем’єри, то у постановках Петра Личенка “Кайдашева сім’я” та “Шельменко-денщик” — це вводи. Чи відрізняється якимось чином специфіка робіт над виставами?

— Коли тебе вводять у виставу, то з’являється певний острах. Бо ти заходиш у виставу, яка вже має свою історію, в якій є певне коло людей, що грають у цій виставі бага-

то років. (“Шельменко-денщик” на сцені вже понад 20 років, а “Кайдашева сім’я” — 13. І весь час вони користуються великою популярністю у глядачів).

Виставу зазвичай випускають за 4-5 місяців, а на ввід дають лише два тижні: є 2-3 репетиції. Ти шукаєш партнерів і репетируєш з ними по аудиторіях. Ніхто для тебе не будуватиме декорації, не збиратиме весь акторський склад. Щоправда, маєш один прогін у день вистави. З цим маєш вийти на сцену. Як би гарно ти не знав матеріал, все одно боятимешся заводити когось з партнерів чи забути текст. Перші виходи дуже акуратні, стримані. Має пройти певний час, перш ніж почнеш вільно “плавати” у виставі, привносити щось своє.

— Вас ввели у виставу Дмитра Богомазова “Morituri te salutant”, а ще ви граєте в його постановках “Коріолан” та “Украдене щастя”.

— Це був для мене великий подарунок долі. Ще навчаючись у Національному університеті театру, кіно і телебачення, передивилася виставу “Morituri te salutant” більше 10 разів. Вважаю цю постановку однією з кращих камерних вистав в Україні. Вона мені дуже близька, бо я сама народилася на Західній Україні, а Василь Стефаник — один з найулюбленіших моїх письменників. Добре розуміла, про що актори грають і навіщо. І коли Дмитро Михайлович сказав, що у мене буде ввід у цю виставу, то я відчула величезну відповідальність. Хоча, звісно, дуже цього хотіла. Виставу грають вісім років. Її показали вже 100 разів. Отож, постановку встигли побачити багато людей. Це колективна, ансамблева вистава, яка має високу планку.

“Коріолан” був першою виставою для нашого набору. У вересні ми приступили до роботи, а в грудні відбулася прем’єра. Страшенно хвилювалася. Це була перша робота на великій сцені, до того ж з головним режисером театру. Тут у мене зовсім невелика роль. Працюючи в такій виставі, набуваєш неоціненний досвід.

В “Украденому щасті” у мене вже більша роль. Граю Настю Бабич — сусідку і подругу Анни. Було важко почати роботу над виставою. Мали багато варіантів того, як це зробити. Зрозуміли це лише тоді, коли перейшли з класу на сцену. Дмитро Михайлович почав змінювати багато сцен і початок. Мрію попрацювати з Дмитром Богомазовим вже у більшій ролі, щоб краще його зрозуміти як режисера.

Граю як комедійні, так і характерні ролі. Мої героїні різні за віком. У кожній ролі намагаюся знайти свою органіку, незалежно чи граю нашу сучасницю чи героїню з класичного твору. Для мене важливо, щоб мій персонаж був живий. Аби він бачив, відчував, розумів і діяв.

— А яке місце у вашому житті і творчості посідає кіно?

— Зізнаюся, що хотіла, аби його було більше. Коли навчалася на четвертому курсі, мене запросили на мюзикл “Гуцулка Ксеня”, на маленьку роль, але думаю, дуже яскраву. З моїм колегою по Театру Франка Віталієм Ажновим граємо закохану пару — Марічку та Юрка. Це такі собі гуцульські Ромео і Джульєтта. Дуже вдячна режисерці Олені Дем’яненко, що взяла студентку без досвіду у справжнє кіно.

Потім були серіали. “Спіймати Кайдаша” — це наша спільна любов. Серіал, у який спершу не вірив ніхто з продюсерів та директорів телевізійних каналів. Але всі довірилися авторці сценарію Наталці Воробит. Вона була кураторкою проекту, щодня приходила на зйомки. Разом з режисером проводила кастинг, брала участь у проведенні кінопроб.

Серіал відкрив багато акторів. Робота відгукнулася в людях, дуже їм сподобалася. Мене й досі запитують, чи буде другий сезон. Відповідаю, що ні. Для Наталки Воробит ця історія закінчилася. Але глядацький інтерес підтверджує, що треба знімати такі історії.

Нещодавно Сергій Маслобойшиков завершив зйомки фільму “Яса”. По суті це мій дебют у кіно як виконавиці головної ролі. Спершу покажемо стрічку на фестивалі. А наступного року має відбутися загальноукраїнська прем’єра.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

Пісні та доля Івана Миколайчука

Муніципальна чоловіча академічна капела імені Левка Ревуцького представила прем'єру музично-літературної вистави "Іван Миколайчук. Клаптики з пісень і долі". До участі у проєкті запросили легендарне тріо "Золоті ключі" у складі народних артисток України Марічки Миколайчук, Ніни Матвієнко та Валентини Ковальської.

Цього вечора слухачі мали змогу не лише почути знакові для видатного актора та режисера пісні, а й дізнатися багато маловідомих сторінок його творчої біографії.

Розпочали програму улюбленою піснею Івана Миколайчука "Терен, мати, коло хати".

Саме любов до народної музики, за спогадами Івана Миколайчука, стала вирішальною у виборі професії. "Я пас вівці, аж раптом почув грузинську пісню "Суліко" з колгоспного репродуктора. Вона настільки мене вразила, що ледь не того ж дня я потайки від батьків поїхав до Чернівців із наміром "вчитися на артиста", — згадував Іван.

Зніматися талановитий буковинський студент почав з другого курсу. Першими роботами в кіно для нього стали ролі у фільмах "Тіні забутих предків" та "Сон".

На вечорі прозвучала пісня "Лелеченьки" на слова Дмитра Павличка та музику Олександра Білаша з фільму "Сон".

Єдиною, хто залишався з Іваном і в горі, і в радості, в часи триумфів та болісних невдач, була кохана Марічка. Між ними існував якийсь містичний зв'язок. Навіть на відстані вони відчували одне одного. Коли Іван знімався в Болгарії, у нього випало кілька вільних днів. Знехтувавши відпочинком на Золотих пісках, він вирішив поїхати додому, але про його намір вдома не знали. Яким же було здивування Івана, коли

на пероні він побачив Марічку, яка прийшла його зустрічати! Виявилось, що вона за ним так скучила, що вирішила навмання поїхати на вокзал, сподіваючись на його повернення. Марічки та Івану учасники концерту присвятили пісню "Темна нічка, темна" з кінофільму "Така пізня, така тепла осінь".

Іван грав на цимбалах, баяні та скрипці. А як дивовижно співала його сім'я! "Коліс Анатолій Авдієвський був у Миколайчуків вдома, в Івановому селі, — згадує Марічка Миколайчук, — всі співали. А потім заспівала родина! У чотири голоси! Анатолій Тимофійович був шокований, не міг прийти до тями. Потім говорив: "Ви чули, як співають Миколайчуки? Абсолютно без му-

зичної освіти". Музику до своїх фільмів Іван добирав сам. Українська народна пісня була складовою його творчості, тож і звучала у фільмах як невід'ємна частина внутрішнього світу особистості. Одним із таких яскравих творів є пісня "Йшли корови із діброви" зі стрічки "Вавилон ХХ", яка також була представлена у програмі.

У фільмі "Пропала грамота" Бориса Івченка Іван Миколайчук виступив не лише виконавцем головної ролі, а й співавтором сценарію та співрежисером. Добрав до кінострічки музику і співи. Серед них була пісня "Гойда, гойда, гой" (музика Г. Менкуш, слова В. Іванишина).

Іван дуже любив свій край — Буковину, Карпати. І доводив, що все починається з Карпат. Після того, як чув якусь новачію, любив повторювати: "У нас, у Карпатах, це вже було". Саме з карпатського краю пісня "Там за лісом, за лугом" (фільм "Така пізня, така тепла осінь").

Коли знімався фільм "Пропала грамота", Іван три дні витратив на епізод з піснею "Розпрігавте, хлопці, коней!" Його не влаштував ні швидкий темп, ні відчайдушно зухвалий характер виконання. "Що ж веселого в цій пісні? Тут якась велика помилка, і українська пісня має починатися з "Ой", — говорив він. Було незвично чути такі слова, адже виробився певний стереотип. Але хто ці хлопці? Це емісари, які

приїхали з Січі вербувати молодь до війська. І цей молодий хлопчина вже дав згоду, тому йшов копати криницю, щоб залишити по собі пам'ять на селі, бо цілком ймовірно міг загинути в бою. Тож стає зрозуміло, чому дівчина не взяла колючку і не дала відеречко. Учасники концерту, звісно, не могли не виконати цієї широковідомої пісні.

Фільми Миколайчука, як і фільми Параджанова, насамперед для українців — не просто мешканців України, а для людей, які є частиною цієї культури і приймають її всім серцем. Щоб ці фільми зрозуміти, прийняти, полюбити, треба мати романтичний склад душі, розуміти, що залишилося за кадром... Саме такою глибокою та пронизливою є пісня "Чуєш, брате мій" зі стрічки "Така пізня, така тепла осінь".

Іван Миколайчук (з Юрієм Ілленком) став співавтором сценарію фільму "Білий птах з чорною ознакою". У сюжеті про родину Дзвонарів частково використані історії його сім'ї з Буковини у 1937–1947 роках. Івана не затвердили на роль Ореста, яку він писав для себе, але яку блискуче зіграв ще невідомий тоді Богдан Ступка. Вперше у радянському кіно одним із головних героїв став боєць Української Повстанської Армії, який промовляє небезпечно на ті часи слова: "Я господар тих гір, і я віддаю тут накази. Я — гуцул! І воля моя, як ці гори, — висока! Як цей Черемош — прудка і горда!" Слова героя підсилює пісня з цього фільму "Ой, у світі величезнім".

Народний артист України Федір Стригун згадує: "Разом з Іваном ми знялися у шести карти-

нах. Заприязнилися одразу. Мабуть, через спільність інтересів та думок. А ще через пісні... Багато ми вдвох співали. Починав якусь пісню я, він відразу ж підхоплював. Починав він — підхоплював я. На зйомках, під час перерви або якихось затримок, ми йшли співати в ліс чи поле. Голос Іван мав неслухний, але глибокий, душевний". Однією з улюблених його пісень була "Там, де Ятрань круто в'ється" зі стрічки "Пропала грамота".

Тріо "Золоті ключі" народилося в хаті Миколайчуків, Іван став його хрещеним батьком. "Ми сиділи за столом, вечеряли, — розповідає Валентина Ковальська. — Іван сказав: "Ну, дівчата, що ж ми будемо так сидіти, давайте заспіваємо. І Марічка почала своїм оксамитовим голосом: "Ой, попід гай зелененький". Тоді вступили ми з Ніною Матвієнко і продовжили: "...брала вдова льон дрібненький". Один куплет проспівали і почали дивитися одна на одну. Ми були трішки здивовані, як це в нас так виходить? А Іван взагалі почав кричати: "Дівки ви мої..."

Пісня "Ой гаю, мій гаю, гаю зелененький", яка свого часу була використана у стрічці "Така пізня, така світла осінь", прозвучала і на цьому концерті.

Глядачі мали змогу почути у виконанні Муніципальної академічної чоловічої капели імені Левка Ревуцького пісні: "Ой летіли журавлі", "Гей, Іване", "Ішло дівча лучками", "Та кажуть люди, що він п'є", "Ой зібралися орли", "Танцювала риба з раком" та інші.

Прем'єра музично-літературної вистави "Іван Миколайчук. Клаптики з пісень і долі" відбулася на сцені Київського академічного театру українського фольклору "Берегиня", розташованого на вулиці, яка носить ім'я знаменитого актора. Сподіваємось, що цю виставу покажуть і на інших сценічних майданчиках, аби її побачили кияни та гості столиці.

Різдвяна подорож із бандурою

У концертній студії Будинку звукозапису Українського радіо нещодавно відбувся концерт "Різдво з бандурою".

намагається удосконалити нашу архаїчну і водночас завжди сучасну бандуру. Працював над цим у Торонто (Канада), у своїй майстерні в Києві, вивчав бандуру в США. Доленосним стало його знайомство з чернігівським майстром Йосипом Ментеєм. Вдосконалений ними музичний інструмент називають бандурою Страдиварі. Наскільки унікально звучить цей інструмент, слухачі могли переконатися, слухаючи композицію "Передзвін".

Виступила в "Різді з бандурою" вірна супутниця, соратниця, дружина Романа Гриньківа Лариса Дедюх, випускниця Національної музичної академії. Як і чоловік, навчалася гри на бандурі у Сергія Баштана, а вокалу — у відомої співачки, в минулому — солістки Національної опери України, професорки Клавдії Радченко. Пані Лариса — лавреатка міжнародних і всеукраїнських конкурсів, нині доцент Національної музикакademії. У її виконанні прозвучала колядка "Спи, Ісусе, спи".

А далі — інструментальна музика і нові факти з життя Романа

Гриньківа. Він постійно досліджує історію бандури, завжди робить промоцію цього музичного інструменту у світі. В одному з інтерв'ю музикант сказав: "На фресках Софії Київської, а цей храм бере свій початок в XI столітті, вже є зображення бандуриста і бандури. Це означає, що вже тоді на ній грали". І попри всі випробування й намагання знищити цей музичний інструмент, припинити його значення, бандура сьогодні звучить зі сцени. Пан Роман вкотре довів значущість і незнищеність цього музичного інструменту, виконавши разом зі своїми побратимами "Імпровізацію".

Ще один учасник концерту — Ігор Ковальчук — теж випускник Музичної академії імені Петра Чайковського. Нині він — перша віолончель Київської опери (Київського муніципального академічного театру опери і балету для дітей та юнацтва).

Надзвичайного східного колориту концертному дійству надав мультиінструменталіст Олексій Корчагін. Він довів, що вірменські та індійські музичні інс-

трументи гармонійно поєднуються з бандурою, навіть коли лунають коломийки.

Під час концерту звучали різноманітні колядки про Різдво, серед них — світові, які ми вже вважаємо своїми. Приміром, знаменита австрійська колядка Франса Грубера, написана 1818 року. А вже у 1920-х роках в Україні були її ноти та текст українською мовою. Учасники концерту виконали колядки "На небі зірка", "Небо ясне зірки вкрили" і малознану, яку вони перейняли від однієї родини з Тернопільщини. Після колядок — звісно ж,

щедрівки "В панськійгороді" та "Павичка ходить".

Як в Україні, так і в цілому світі, Різдво неможливо уявити без "Щедрика". Навіть якщо його виконують під іншими назвами, все одно це "Щедрик" М. Леонтовича. Прозвучали фантазії на тему "Щедрика" і цього вечора. А завершився концерт "Різдво з бандурою" колядкою "Нова радість стала", яку талановиті артисти заспівали разом зі слухачами.

Фото Едуарда МЕЖУЛА

Матеріали підготував Едуард ОВЧАРЕНКО

Від дотику пальців визнаного Майстра, народного артиста України Романа Гриньківа до струн цього унікального інструменту по студії Будинку звукозапису розлилося сріблясте музичне мереживо, що наповнило душі слухачів святковим настроєм. Відчувалося, що виступає бандурист зі світовим іменем, який брав участь у записі альбому Єгуди Менухіна і концертував разом з Елом ді Меолою. Співала чудова дружина Романа Гриньківа — Лариса Дедюх, а також грали Олексій Корчагін (шві, дудук, флейта, бансурі) та Ігор Ковальчук (віолончель).

Розпочали вечір колядкою "Що то за предиво". Цей та всі інші твори були представлені в авторському баченні пана Романа, до того ж підсилені енергетикою учасників концерту. А продовжили його колядками "Чудесна зірка" та "Ой на річці, на Йордані".

Виступи талановитих виконавців перепліталися розповідями про них ведучої концерту, відомої радіоведучої Галини Бабій.

Роман Гриньків — володар гран-прі Міжнародного конкурсу імені Гната Хоткевича, випускник Національної музичної академії України, навчався у знаменитого бандуриста, професора Сергія Баштана. Роман — не лише віртуозний бандурист. Він усе життя

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Художники святкують

У Центральному будинку художника НСХУ відкрили Всеукраїнську різдвяну виставку, на якій представлені роботи найкращих сучасних українських художників, створені переважно в останні роки. Святкового настрою на відкритті заходу додав виступ учасників вокально-хорової студії при Національному академічному українському народному хорі імені Григорія Верьовки, які відтворили українські народні традиції та обряди.

— Сьогодні переживаємо непрості часи, але головне, що ми згуртувалися, — наголосив голова Національної спілки художників України **Костянтин Чернявський**. — Хочу побажати, щоб у кожній українській родині були мир, злагода й добро, а сучасне українське мистецтво дарувало людям радість. Аби наші митці мали змогу показувати всьому світові, яка талановита, прекрасна й щира українська душа.

Цього дня багато митців одержали нагороди. Почесною грамотою Спілки за участь у заходах з нагоди відкриття Всеукраїнської різдвяної виставки, популяризацію української культури, високий професіоналізм, багаторічну творчу діяльність, визначні мистецькі здобутки нагороджено вокально-хорову студію при Національному хорі імені Григорія Верьовки.

За неоціненний внесок у розвиток українського мистецтва та розвиток мистецької освіти в Україні найвищою відзнакою — нагородою НСХУ — медаллю “За творчі здобутки” — нагороджено заслужену художницю України, ректорку Київської державної академії дизайну і мистецтва Оксану Полтавець-Гуйду.

Було оголошено ще одного лавреата — Віктора Коновала, багаторічного голову Київської організації НСХУ, який за плідну творчу роботу та активну громадську позицію одержав медаль “За творчі здобутки”.

Цьогоріч виповнюється 30 років від дня заснування творчості мистецької плернерної бази. Цю базу створила людина, яка багато років опікується створеною ним Макарівською картинною галереєю, — **Анатолій Марчук**, заслужений художник України, чу-

довий організатор, громадський діяч, якого нагородили медаллю “За творчі здобутки”.

Оксана Полтавець-Гуйда переконана:

— Це чудово, що ми маємо Національну спілку художників України, такий гурт, таку громаду, для того, аби творити мистецтво. Художник не може бути сам по собі. Підтримка колег, здорова конкуренція необхідні для розвитку їхньої творчості. Хочеться побажати, аби Спілка вистояла, а держава звертала на нас увагу і підтримувала. Тільки творчістю, мистецтвом Україна може показати себе у світі, аби він побачив високу духовність,

надзвичайну красу традицій, які виробив наш народ впродовж віків.

— Пандемія намагається загнати людину в глухий кут, — зазначив **Віктор Коновал**. — Але вистояти допомагають наші мистецькі традиції. Попри всі обмеження ми змогли провести цю виставку. Мистецтво — це потужна сила, яка допомагає нам перемагати.

Анатолій Марчук наголосив, що цього вечора у Центральному будинку художника зібралася справжня українська еліта, майстри різних галузей мистецтва, чий імена відомі далеко за межами нашої країни.

— Ми знаємо про проблеми художників, вони близькі й нам, письменникам, — зізнався голова НСПУ **Михайло Сидоржевський**. — Солідарні з вами і готові долучитися до спільної боротьби за достойне життя. Усі ми об'єднані мистецтвом, розуміємо, наскільки важливою є культура, атакована сьогодні з різних боків. З одного — це наш екзистенційний ворог Росія, з іншого — сини “совка” й онуки “руського міра”, яких так багато довкола нас, починаючи з найвищих ешелонів влади. Це ті, хто не розуміє, що таке українська культура, національна традиція. А ще ті, для кого українська культура — це хатина з солом'яною стріхою, біля

якої сидять у шароварах і запивають вареники самогоном. Бачимо зневажливе ставлення до українських традицій, української культури і незрозуміння того, що саме культура тримає народ і державу.

Заслужений діяч мистецтв України, лавреат Шевченківської премії **Віктор Степурко** звернув увагу на те, що ми живемо в час синтезу мистецтв. Тому природно, що на відкритті виставки художників звучить музика, літературне слово. Висловив побажання, щоб художні виставки відбувалися і в стінах Національної спілки композиторів України.

На відкритті виставки виступили директор Дирекції виставок **Ігор Волощук**, президент Африканської ради в Україні **Діалю Ісаєс**, заступник голови Українського фонду культури імені Бориса Олійника **Андрій Горчаков** і дипломат **Юрій Лазуто**, за активного сприяння якого у Німеччині відбулося сім виставок українських художників. Герой України **Анатолій Паламаренко** привітав учасників виставки словом незабутнього, геніального художника, кінорежисера, письменника **Олександра Довженка** (виконав уривок з його автобіографічної “Зачарованої Десни”), а відомий співак **Сергій Файфура** подарував одну зі своїх авторських пісень.

Однією з родинок цього дня став перформанс, організований художником **Філіпом Чернобровом**. Як зізнався митець, коли він завершує роботу над своєю новою картиною, то відзначає її день народження. У день відкриття Всеукраїнської різдвяної виставки виповнився 41 рік відтоді, як він закінчив роботу над представленою тут картиною, присвяченою київським подільським мотивам. Присутній на перформансі заслужений художник України **Петро Зикунов** зазначив, що написана сьогодні картина вже завтра стає нашою історією.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!
ПЕРЕДПЛАТА—2022

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць	28 грн 14 коп.	на півроку	152 грн 84 коп.
на 3 місяці	79 грн 42 коп.	на 11 місяців	276 грн 54 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК
Коректорка
Олена ГЛУШКО
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО
Бухгалтерія
279-41-46
Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua
Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

